

- VISNYK

Свобода народам!
Свобода людині!

Спільно - політичний місячник

З М І С Т

Звернення Центрального Комітету АБН

Д. Донцов — Іван Франко як „шовініст”, містик і „буржуазний націоналіст” 1

Василь Симоненко — Самотність (вірш) 5

З. Карбович — Бій на відтинку культури — суттєвий бій 6

Д-р Михайло Кушнір — Почуття права 9

Іван Левадний — Від Валусва до Косигіна 12

Б. К-т — Зміни у військових союзах 16

Богдан Коринт — На міжнародній шахівниці 17

Софія Наумович — Про культурну політику 19

Юрій Тис — „Ліві” в літературі і мистецтві 21

О. Керч — Навіть чистій черевиків... 24

В. С-ко — „Колгоспи шлехт?” 25

С. Наумович — Коментарі 27

Д-р Д. Куликовський — Про вельми позиточну книжку 29

В. Архілох — Читач розводить руками 30

Хроніка 32

**ОРГАНІЗАЦІЯ
ОБОРОНИ
ЧОТИРЬОХ
СВОБІД
УКРАЇНИ**

ПІДТРИМКА АБН — ОБОВ'ЯЗОК КОЖНОГО

Звернення ЦК АБН у справі збірки фондів на акцію АБН

Фінансова незалежність — один із найважливіших чинників політичної незалежності національно-визвольних організацій, а тим більше міжнародних організацій. Це, зокрема, важливе у сьогоднішньому світі, в якому перецінюється матеріальне коштом ідеального. Фінансова незалежність уможливило здійснювати власну, суверенну політичну концепцію, інколи протиставну сильним цього світу, які — буває — після довгого часу зусильної дії даної політичної формації змінюють свою політичну настанову у користь послідовно діючої суверенної сили даної нації чи націй. Коли ж ця зміна не стається у сильних в даному історичному періоді, то мобілізація навколо іншої політичної концепції співзвучних сил зовнішнього світу уможливило політичний тиск на тих, які при владі, або зміну їх іншими, прихильнішими елементами.

Антибольшевицький Блок Народів (АБН) є саме такою міжнародною політичною організацією, яка, ставлячи націю, як принцип, в осередок своїх дій, намагається здійснити найважче і найважливіше завдання нашого часу: розвалити російську імперію усіх барв, знищити комуністичну систему всяких відтінків, допомогти перемозі ідеї суверенітету націй та всебічних прав людини і вічних правд Божих.

Є два головні аспекти його дії: міжнародно-політичний у вільному світі і крайовий на рідних землях уярмлених націй. Створення другого протиросійського і протикомуністичного фронту у вільному світі та намагання шляхом одночасних всенародніх зривів завалити творму народів — основні завдання АБН.

Ворогів чи противників концепції розвалу російської імперії всякої барви є ще багато у світі, не менше є противників організації світу і, зокрема, нового ладу на руїнах імперії, базованого на національній засаді, а немало є й ворогів Божої правди взагалі на цій землі. Звідси важливість і трудність дії АБН і співзвучних з ним благородних сил у світі, які стоять за нове, творче, за справедливість і правду. Проте, завдяки зусильним намаганням вдалося АБН змобілізувати навколо концепції розвалу російської імперії усіх барв, навколо ідей АБН поважні сили у вільному світі, які спільно з нами творять щораз міцніючий другий фронт боротьби волелюбного людства за наші спільні ідеали.

Скріпляти, розбудовувати, поширювати безкомпромісовий протиросійський і протикомуністичний фронт у світі, таким чином допомагаючи першому фронтові на рідних землях — наше незмінне завдання.

Політична еміграція поневолених націй з'явилася на чужині не тому, щоб кожен із нас рятував тут лише

власне, особисте життя, але передусім на те, щоб скріпити протиросійський і протикомуністичний фронт у вільному світі, щоб нести допомогу тим, що стоять на першому фронті боротьби.

Щоб забезпечити незалежність політичної дії АБН, треба розбудувати його фінансову базу! Ми апелюємо не до сентименту, а до обов'язку кожного із політичних емігрантів — давати теж фінансовий вклад для скріплення акції АБН. Це — обов'язок супроти Ватківщини кожного із політичних емігрантів з-поза залізної заслони! Бо АБН захищає інтереси всіх уярмлених російським імперіялізмом і комунізмом націй, стоячи відкрито і безкомпромісово за їхню національно-державну незалежність в етнографічних межах, не зважаючи на усякі труднощі і протидії.

Ми апелюємо також до прихильних АБН сил у вільному світі, які захищають тотожну з АБН політичну концепцію, щоб вони включалися в організування фінансової бази АБН, бо їх захищає АБН, спасенні для вільного світу. Здійснення їх рятусь ще вільні нації від російського і комуністичного рабства!

Тому акцію збирання фондів на дію АБН не слід обмежувати політичною еміграцією одного народу чи тільки уярмлених народів, але треба поширити її на прихильні концепції АБН кола вільного світу, бо тут важиться теж їхня справа!

Хто із волелюбних людей допомагає АБН, той допомагає сам собі!

Бо хто є проти тюрми народів і людей, той є за АБН!
Бо хто є проти тиранії і рабства, той є за АБН!

Бо хто є проти царства Антихриста, про ти Росії, той є за АБН!

Бо хто є за націю, як наріжний камінь порядку у світі, той є за АБН!

Бо хто є за людину, як Богоподібну істоту, за її права, той є за АБН!

Бо хто є за віру в Бога і за мораль, сперту на ній, той є за АБН!

Хто є за національно-державну незалежність, свободу людини, людську гідність — для всіх народів і людей світу, а зокрема для уярмлених російським імперіялізмом і комунізмом, той є за АБН! Бо АБН заступає не групові, партикулярні інтереси, а інтереси націй, інтереси волелюбних людей, які стоять у боротьбі за новий, за інший, за світ благородних ідей!

Тому підтримувати АБН — обов'язок кожного, хто стоїть за правду і справедливість, за права нації і права людини!

Серпень 1966 р.

ЦЕНТРАЛЬНИЙ КОМІТЕТ
АНТИБОЛЬШЕВИЦЬКОГО БЛЮКУ НАРОДІВ
(АБН)

ВІСНИК

Д. Донцов

ІВАН ФРАНКО ЯК „ШОВІНІСТ”, МІСТИК І „БУРЖУАЗНИЙ НАЦІОНАЛІСТ”

Трьох віщунів-волхвів послано було нашій Землі від часів Шевченка: його самого, Лесю Українку та Івана Франка. Кожному з них співає акафісти так звана „поступова” інтелігенція, але є це в неї лише *leer service*. Бо від науки наших волхвів та інтелігенція відвернулася, „чужим богам пожерла жертви”, — Маркові, Фройдові, Сартрам, Пушкіним, Леніним, Айнштайнам, Пікассам (під різними французькими чи англійськими псевдонімами) і — М. Драгоманову.

У цій статті хочу показати, яким страшним батогом слова І. Франко шмагав не лише Драгоманова, не лише сучасних йому, але й тоді ще „ненароджених” драгоманівців, наших сучасників. Підкреслити теж хочу в цій статті, що ці останні якраз за ті ідеї яряться і злобствують на націоналізм, які проповідував І. Франко (так само, як Шевченко і Л. Українка). Послугуюся тут змістовною статтею М. Мухина у „Визвольному Шляху”, ставлячи свої „крапки над і” (підкреслення всюди — мої).

Відповідаючи на поради тогочасних „практичних політиків” не виходити „поза межі можливого”, писав Франко, що не „слід приймати ті межі як щось дане й незмінне”, навпаки — „слід товкти об них руками або й головами й старатися відсувати їх все далі й далі”. І глузує з тих (посередньо й з теперішніх), які в ім'я теорії „можливого” відкидали гасло державної самостійности. Бо їх аргументація, заснована „на вбогій арсеналі „простого хлопського розуму”, блискучо доказала повну недостатність цього арсеналу для рішення таких широких і скомплікованих питань”; бо „становище холодного і практичного політика часом буває якраз не холодним і не практичним”, його „розумування робіть ся сіро-безплідною доктриною. Ко-

ли ж такі „практичні політики” мають впливи, то це „може принести народньому життю необчислимі шкоди”.

Правда, яка це блискуча характеристика нинішніх „практичних політиків”, сторонників „холодного розуму”?

Далі глузує Франко з драгоманівців, які свою борожість до ідеї самостійности „обґрунтовують” економічними інтересами народу, бо боротьба за самостійність ніби „руйнує країну економічно”. Франко називає цю мотивацію „жолудковою”, бо якраз політичне невільництво веде країну до економічного визиску або й руйни (прикладом чого є економічний визиск України за царів і економічне нищення її під СРСР). Та політики „хлопського розуму” глибше думати не звиклі, їм найважливіше „не дразнити займанця”, „не викликати вовка з лісу”, — „спокійно сидіти на посадах, добиватися маєтку і забезпечувати дітей”, бо як ті підроснуть і доробляться, то й Україні допоможуть... І якою іронією звучать ці Франкові слова на адресу нинішніх „практичних політиків” — Чарнецьких, Феденків, Лебедів, Лапичаків і т. п. з гаслом „не викликати з лісу вовка”, уникати революції і війни, щоб „сидіти спокійно” і врятувати Україну кооперацією і „Просвітами”, в „дружбі” і „мирі” з СРСР, не морочити собі голови „ілюзіями” повстань, УПА і проповіддю „ненависти” проти завойовника! І чи мрія Драгоманова, який „був переконаний про коначність міститися українству і політично і літературно під одним дахом з російським”, не є мрією нинішніх контактовців?

Далі Франко нападає на Драгоманова (і драгоманівців) за те, що був він „проти думки про український сепаратизм (від Росії) не тільки про *proeterito*, але й про *futuro*, що з його овиду

зникав ідеал національної самостійности, а внаслідок браку цього ідеалу — найкращі українські сили тонули в російськiм морі, а ті, що лишалися на своєму ґрунті, попадали в зневіру і апатію... Не підлягає сумніву, що **брак віри в національний ідеал, продуманий до кінця, до крайніх консеквенцій** теж на політичному полі... був причиною безплідности його (Драгоманова) політичних змагань"... Хто пригадає напади від 1913 р. і далі нашого демосоціалізму на ідеал сепаратизму (Грушевського, Винниченка, демократичної і соціалістичної преси з часів перед першою світовою війною, за часів Центральної Ради і на еміґрації); хто пригадає як відкинення цього ідеалу, брак віри в нього фатально вплинули на вислід визвольних змагань, — той переконається, що пророчі картаючі слова Франка досі дзвенять і проти тих наших антидержавників, які виступили на політичну арену вже по смерті автора „Мойсея”...

І друга Франкова тирада звучить проти них так, ніби виїшла вона з-під пера якогось сучасного нам „фанатика націоналізму”. Бо майже за 20 літ перед вибухом революції 1917 р. писав Франко: „ідеал національного самостійництва... лежить для нас покищо поза межами нашої теперішньої перспективи, поза межами можливого, — нехай і так! Та не забуваймо ж, що тисячні стежки ведуть до його осущення, лежать просто таки під нашими ногами, і що тільки від нашої свідомости того ідеалу буде залежати, чи підемо тими стежками в напрямі до нього, чи може звернемо на зовсім інші стежки”. Пророчі слова, коли згадаємо, якими „іншими стежками”, з браку віри в великий ідеал незалежности, потюпала демосоціалістична інтелігенція під проводом Грушевського, Винниченка, С. Вітика, М. Шаповала, Ю. Бачинського і ін. по революції 1917 року... А за брак волі до осягнення ідеалу, за брак войовничого духа Франко картає своїх сучасників, як картає

націоналізм „сучасників” нинішніх. Писав він, що „виплоджений т. зв. матеріалістичним світоглядом фаталізм, який твердив, що певні політичні і соціалні ідеали мусять бути осягнені самою „іманентною” силою розвою продукційних відносин, без огляду на те, чи ми схочемо задля цього кивнути пальцем”, — цей фаталізм „належить до забобонів”. З якою силою б'є цей закід Франка по нинішніх компромісцях з їх безвольною капітуляцією перед різними „еволуціями” і „обставинами”!

Ще міцніше б'є Франко по — свого і нашого часу — політичних свнухах, по ворогах „одностороннього” „емотивного” націоналізму і „нерозумної пристрасти”. Пише він: „Всяке людське діло далеко в більшій мірі виплід людської пристрасти, ніж чистого розуму. А для такого великого діла, як відродження і консолідація якоїсь нації, не біда прийняти в рахунок і порцію національної виключности, односторонности чи, коли хочете, „шовінізму”... „Не буду заломлювати рук над зростом різних національних сепаратизмів, племінних і расових шовінізмів. Все те — виплоди органічного росту новочасних суспільностей... ,признаки росту, а ніяк не упадку, не декаденції”... Чи не є це тверда оборона всіх тих засад, за які накидаються за нинішній націоналізм сучасні політичні кастрати?

Щождо ідеалу самостійности, відкидуваного драгоманізькими противниками Франка, отим Грушевським і Винниченком, а нині різнопартійними проповідниками ідейного компромісу й контакту з московськими гробокопателями нашої державности, — то Франко був тієї думки, що „те, що видається сьогодні неможливим рутинерам, прихильникам простого, хлопського, тобто обмеженого й недогадливого розуму, може бути завтра не тільки можливим, а й таким пекучим, як пожежа, що вибухає там, де вперед довго тліло й курилося”... Але пригадки про політичну пожежу, вибухи, про грядучий Армагедон, хоч говорили про це Франко, Леся Українка, Шевченко насамперед, — все це для нинішніх політичних лакеїв з їх „простим хлопським розумом” звучить як соната Бетговена для слухачів ярмаркових катеринок.

Убивчим реченням торощить також Франко тодішніх і сучасних „інтернаціоналістів”, наших і займанських: всі ті інтернаціональні гас-

“VISNYK” — “THE HERALD”

Published by Organization for Defense of Four
Freedoms for Ukraine, Inc.

Monthly except July and August when bimonthly.
Second class postage paid at General Post Office,

New York, N. Y.

Board of Editors

Address: P. O. Box 304, Cooper Station,

New York, N. Y. 10003

ла, — пише він, — це „або фарисейство людей, що інтернаціональними ідеями раді б прикрити свої змагання до панування одної нації над другою (як учнів Маркса і Леніна — Д. Д.), або хворобливий сентименталізм фантастів, що раді б широкими „вселюдськими” фразами покрити своє духове відчуження від рідної нації”. Як, наприклад, роблять це нинішні совєтофіли, апостоли „дружби” з Москвою, патріоти „нашої держави УССР”, контактозці всякої масти, „федералісти” або „круглостолові” попихачі західніх мафій. Звідси й їхня злоба на націоналізм, який, демаскуючи їх, голосить вірність національним традиціям Києва, його правді і не клякає геред носіями чужинецьких „місій”, що прагнуть стерти з лиця землі ім'я України...

Далі робить Франко обрахунок з іншою хворобою тогочасних демократів-соціалістів драгоманівців, — з їх звихненням національним почуттям, з затьмареною національною свідомістю. За прикладом російських демократів, і у наших „питання йде головню про масу, і то спеціально селянську масу, питання про націю майже не існує”. Суспільність у тих „демократів” — „це хлопська маса, на ній стоїть розвій суспільности”, а решта — „білороби” Драгоманова і його учнів — „ідентифікуються з експлуататорами і п'явками народу”. Щождо тих, що кермують державою чи нацією, то в різнонаціональних державах „духове чи політичне верховодство” признають драгоманівці лише одній нації, панівній. У власній нації вони „занадто низько ставляли вагу і роллю інтелігенції”, а таке „занадто вузьке розуміння нації як плебсу” не дозволяло Драгоманову широко уняти ідею національного розвою... Тому й називає він Драгоманова — а ми кожного драгоманівця — „росіянином із хохлів”. Ідеали тих демократів, особливо соціалістів, — пише Франко, — знижують націю до значення плебсу, а „людська громада робиться тоді стадом”, чередою. Чи не до того допроваджують і наші нинішні соціалісти, закохані в московській орді? „В його духовім арсеналі”, — пише Франко про Драгоманова, а додати треба і його учнів. — просто „не було поняття нації як чогось органічного, історично-конечного”. Згідно з такою демократичною догмою — „український „народ” це лише мужики та робітники, плебс, що говорить українською мовою”. І ця догма, на думку Франка, це — „найвні міркування му-

жика, що не бачив світу і не потрапить піднятися думкою до зрозуміння вищої суспільної організації понад свою громаду або свій повіт”... Пресираючи майбутнє і роллю оцієї демократії в національній визволенні, писав Франко страшні слова: „коли б було можливо, що вся суспільність, уся інтелігенція перейнялась би таким „демократизмом”, то над нами, як нацією, була б вислана могила”... Чи не вели до тої могили Україну „демократи” по революції 1917 року? І чи не довели б її до могили нинішні драгоманівці, вороги сепаратизму і сторонники „дружби” з московською ордою?

Не дивно, що вся ця гангрена драгоманівщини пригадується якраз у наші трагічні дні по другій світовій війні, коли кілька мільйонів західніх українців з великою територією опинилися під ярмом улюбленої Драгомановим Росії? Бо хто ж як не він мріяв про „здорове обрусеніє галичан”? Хто ж як не він уже в 1873 році писав до Стасюлевича, що „пом'януть і його ім'я”, „коли Чермная Русь возвратітца под сень раднова орла” московського? Який тепер обернувся на „серп і молот”, теж рідний для наших контактівців-драгоманівців...

Ще яскравіше виявляється гостра Франкова критика сучасних нам капітулянтів у його найглибшій творі „Мойсей”, який — своїми ідеями — також такий близький ідеям націоналізму. Коли збаламучений і втомлений „люди” — в його „Мойсеї” — не хоче простувати до величної мети, бо це ж — глупа „фатаморгана, про яку йому „набрехали пророки”... коли люди „покинули ждати і бажать і десь рвуться в простори” до великого національного ідеалу, то чи не нагадують ці люди наших „практичних політиків”, що плюють на ідеал самостійности, бо вільної України „не може бути”?

І коли вожді охлялої голоти (в „Мойсеї”) гукають, що „ті слова про обіцяний край” — це „казка”, це „дурість і гріх, і руїна народу”, — то чи не нагадує це глупі теревені „миролюбної” преси капітулянтів, що обляпують болотом УПА, націоналізм і всю боротьбу за незалежність нації? Чи погрози Франкових Датанів, — проти „безумців”, що кличуть нарід до великого змагу, до „нової Землі”, чи погрози „оплювати й побити камінням” тих „безумців” не нагадують намови модерних Датанів (П. Подовецький) побити камінням тих націоналістів,

що пропагують містику старого Києва і його великої місії?

Ці „тверезі політики” нашої доби кплять з того, чого не дано зрозуміти їх „тверезому розумові”, — з містики. І якраз в обороні цієї містики здійснює голос Франко, коли переконує свій нарід, що він є Божа стріла, напнята до бою, „намірена в ціль”, і що покоління, свідоме покликання своєї нації — не сміє, як ті „тверезі” туподуми, — „бажати спокою”, не сміє уважати той спокій „блаженнішим станом”. Чи не до тих затурканих пропагандою слуг диявола за наших часів звертаються його слова, наминаючи фальшиву еліту народу — „чом не тямшиш посольства свого і його заповіту?” Чи не грозив тим, що уважали пригадку про велике післанництво нації за „милян баньку”? Чи не бив в обличчя нинішніх баламутів від „практичної політики” за те, що, як і їхні духові предки за Франкової доби, — повчали, що „небезпечно ставати в супір діл природних бігові” (еволюція, мовляв!), що краще не встрявати в боротьбу з нечистими силами, які душять Україну, — а сидіти нишком в модерному єгипетському полоні, де, „множачись серед муки, могли вирости в силу й забрать увесь край в свої руки”? — без боротьби, „еволюційним шляхом”, мовляв... Чи не називав „ошуканцями та дурнями” тих „тверезих” недоумів (в „Мойсеї”), які, народившись знову в наші часи, повчають „фанатиків”, як недоречно „недосяжне любить, вірить в невідоме, фантастичне не досягнуть”? Що — на думку їх — злочином є „строїть пляни не в міру до сил”, не числитися з „логікою фактів”? Що „пристрасть засліплює зір” і що тому краще „сидіти нишком” під протекцією того чи іншого „єгиптія”... Чи не за цю ментальність плебея картав І. Франко своїх драгоманівських сучасників? І чи таку ж саму ментальність плебея не зраджують нинішні всякої масти сучасні прихильники „миру” і „співіснування” з катами?

А найміцніше б'є Франко нинішніх (не лише свогочасних) „прогресивних” фарисеїв-контактовців, коли вказує, що, відкидаючи ідею великого післанництва своєї нації в годину „армагедону”, останнього обрахунку з силами Зла, — ці фарисеї служать Азazelеві, „темному демонові”, попросту дияволу; що забувають вони, що це не вигадка „фанатиків”, той армагедон, а певна призначена Долею година, година

не угоди і „дружби” за ціну капітуляції, а година останнього обрахунку, про який і перестерігав Франко Датанів і Авиронів. Перестерігав і твердив, що не вони мають вести націю на останній бій з Азazelем, з його слугами із Москви та з її приятелями на Заході, а покоління людей нового духу, що їх зве Франко „парубоцтвом” українського Навина... Перестерігав, що коли ті Датани — „ошуканці та дурні” не підуть за покликом Долі, то вона „буде бити і мучити їх, аж заплачуть з болю”. Перестерігав їх, що уперто збочують „на глупий свій шлях” компромісу з нечистим, боронячи контактовські програми „брехливим своїм язиком”. Кликав Франко — „не гасити святого вогню” в серцях вибранців нації, картав тих, що „тілом і духом своїм присмоктались до скиби”; які, забуваючи про ідеали, дають себе злапати Мамоні „у сак”, як ті риби. Напоминав, що хто „над усе полюбить скарби землі”, „той і сам стане їхнім рабом, скарби духа загубить”, разом з ними „сам піде до гною”. Напоминав, що тільки нова раса посланців Долі, що вибирає собі „лиш Духа кормильців”, які горять „незримим, несклопним” вогнем у серці, виведе націю „з остовпіння тупого”, поведе за великим кличем, що його „гірл сто тисяч повторить” „з номадів лінивих умить люд героїв сотворить”. Чи ці філіппіки не є це удари тяжкого кия по нинішніх фарисеях, по сучасних „ошуканцях та дурнях”, які ненавидять всяку героїку, віру в великий ідеал, всяку активну, фізичну чи духову, боротьбу з силами диявола, що вже лютує на Україні? Які так уболівають над „злочинним марнотратством молодих сил”, над „гекатомбами жертв” у боротьбі за свою Правду, забуваючи про мільйони замордованих земляків під час „мирного співіснування” з чужинецькою деспотією? Фарисеїв, які ганяють героїв за „тактику свячених ножів”, закликаючи триматися „реального життя” і не сподіватися „чуда”, бо герої це ж — у мові Датанів — „хижаки”, „авантюристки”, „равбріттери”, „люди донкіхотських оман”... Порода нинішніх Датанів не зносить „ніякої виключності ні в ідеї, ні в чині”, бо „життя ускладнюється”, і не можна бути слугою „лише одної доктрини”, її треба міняти в залежності від „обставин” дня. Їх плебейський „герой” — це людина, „розщеплена в собі”, як вчить учитель наших швейків Сартр, „без віри в чудо”, яка прагне „узгідняти існу-

ючі протиріччя", не терпить ні „орденської містики", ні „орденської виключности", отже хоче об'єднати всіх, і тих, що вірують у Бога, і тих, що вірують лише в чорта, бо не ми визначаємо шляхи дійсности, а вона нам... Коли ж ці Датани і Авирони наших днів, з огляду на кон'юнктуру, іноді вимахують гаслами самостійности, революції, — то це власне лише leer service. Бо коли б це було інакше, не відверталися б вони від справжнього Шевченка, від справжньої Л. Українки і від справжнього Франка, Франка „Мойсея" і Навина України, не молилися б досі до своїх божків — Винниченка, Грушевського, Драгоманова, одержимих духом капітулянтства, москвофільства, комунізму і зміновіховства, духом „татарських людей", заїлих ворогів Мазепи та мазепинства і, очевидно, націоналізму.

Погромником цієї породи людей і був **Іван Франко**. Як читач переконається, прочитавши уривки (зібрані М. Мухиним) з думок та ідей Франка на важливіші проблеми нашої доби, — був автор „Мойсея" і містиком і віруючим у велике післяництво, місію України, — чого сучасні Датани не зносять... Був явним антидрагоманівцем, прихильником крайнього націоналізму і сепаратизму, ворогом всякої Росії, шовіністом, ворогом „практичної політики" компромісу, кпив з т. зв. „холодного розуму" тих, кого звав плебеями, визнавав великої ролі активної меншости, яка вірить у місію своєї країни („Мойсей") і активно бореться за неї, за „або-або" до крайнього кінця (Навин), ненависником сибаритів, що прагнуть „спокою" під чужим тираном, сторонником не „еволуції" людей „хлопського розуму", а — революції, ворогом інтернаціоналізму і його брехні, і брехні так званого числення з „обставинами" і „можливостями", ворогом соціалізму та матеріалізму, що обертає суспільність у стадо, в отару, і великим пророком того вогню в душі людини, без якого і вона сама і нація обертаються в ніщо... Всі ті гасла сучасного датанства жорстко картав Франко, і високо ставляв усі цінності, всі ідеї і постулати того націоналізму, на який сучасні нитки не знаходять сьогочасні Авирони.

На всі питання нашої дійсности — і не лише нашої, — що, як і хто або — куди йти, як йти і з ким? — була відповідь Франка (як і Шевченка і Лесі Українки) — така ж, як і відповідь інспірованого ними націоналізму.

Василь Симоненко

САМОТНІСТЬ

Часто я самотній, ніби Крузо,
Виглядаю з-за обрїю кораблів.
І думка безпорадно грузне
В клейкім баговинні слів.

На свосму дикому острові,
В шкіряниці з убитих надій,
Штрикаю небо очима гострими:
— Де ти, П'ятнице мій?

Залпи відчаю рвуться з горла,
Гуркотять у байдужу даль:
— Пошли мені, Боже, хоч ворога,
Коли друга послати жаль!

Західній історик-мемуарист Бенуа Шерер писав у 1788 році про Україну і націю козацьку, що її можна було порівняти до античних народів, — духове формування спартанців і патріотичне завзяття римлян в обороні своєї країни і національного вогнища... Ось чим вславилася Україна старого Кисва, його Лаври, князівських і козацьких часів, Україна Святослава, Володимира, Хмельницького і Мазепи. Такою має вона знов повстати — у візії і в пророцтві автора „Мойсея", коли не будуть на її чолі ті „ошуканці та дурні" з психікою плебея, яких без жалю шмагав своїм палаючим словом Франко. Той Франко, що всім своїм духом, думками і серцем близький націоналістичним „сепаратистам", „шовіністам", „авантюристам" та містикам і такий далекий „прогресивним" словоблудам „практичної політики" і лакеям круглих столів.

Р. С. Про Франка, що від драгоманівства перейшов до його повного і блискучого заперечення, я між іншим згадував ще в „Націоналізмі", а більшу статтю про його духову еволюцію дав у книзі „Туга за героїчним".

... Я чекаю на книжку, що перекладе сталінський марксизм на мову московської історії. Бо його сила в московському, а не в комуністичному змісті.

Хосе Ортега-І-Гассет

3. Карбовиз

БІЙ НА ВІДТИНКУ КУЛЬТУРИ — СУТТЄВИЙ БІЙ

ЛИСТ ТРЕТІЙ

Комплекс культури, я гадаю, треба уточнити і сформулювати, концентруючись більше на визначенні змісту, як на дефініціях. Комплекс культури — один із найважливіших не тільки в програмі майбутнього, але, зокрема, в сучасній боротьбі, бо він стосується суті-духовости нації.

При всіх позитивах наші молоді письменники в Україні мають дуже мало політикуму. В багатьох є, навіть у заавансованій, інколи блискучій формі, але все ж українська (безсумнівно, позитивна) просвітянщина. Хоч як критично наставлені ми до Хвильового, але це був рабовий політичний письменник, що при всіх своїх помилках думав по-державницьки. „Геть від Москви”, „орієнтація на психологічну Європу” — це були політичні гасла, це був бойовий фанал. Недаремно Донцов його підняв своєчасно. Навіть „Вальдшнепи” з мистецького погляду не надзвичайні, — але дискусія з Аглаєю розкриває російський шовінізм, і це є політикум твору, не згадуючи „Думок проти теї” і ін.

Вінграновський найбільше має національних первнів, не згадуючи наскрізь політичного поета Симоненка, що вже не живе.

Коли я читаю Тарзіса, то бачу, що це — політикум. Він народженець Києва, але росіянин, хоч ідеї його зовсім не російські, окрім одної, для нього все — Росія: Безбородьки, Прокоповичі, Яворські... Тарзіс це феномен, що його важко знайти навіть на еміграції з такою вибуховою силою ненависти до комунізму, по суті до російського духа, якого він, малорос, зовсім не розуміє, уважаючи, що йдеться про комунізм, а не про російськість!

Довженко — просвітянин: любов до Дніпра, сентименталізм, часи Вовчка і Квітки... Іван Дзюба вже інша постать. Його твір про Сквороду насторожує, він свідомий суті українства. „Перший розум наш”... — так зве він Сквороду. Іван Драч виходить поза межі Квітки-Основ'яненка наших днів. Мусимо усвідомити, що Дзюбам, Симоненкам, Драчам — треба дати до суті справи багато. Коротич — малорос.

І що з того, що Довженко геній, але це не бунтарський Хвильовий.

Проте, незвичайний фермент почався „там”. Йому треба вирішально сприяти. Бій на відтинку культури — суттєвий бій. І там і тут.

Найлегше оформити гарантію свobodного розвитку культурної творчости, бо для цього існують приклади постанов різних партій і — що більше — взори політичного ладу в західних країнах. І це треба безумовно зробити, кладучи акцент передусім на гарантії розвитку свobodної творчости. Це — ключова проблема, яка інтересуватиме культурних діячів після розвалу імперії і знищення комунізму.

Отже: а) організація культурної творчости в Україні, що її гарантує свобода слова, сумління, зібрань, стоваришень і т. д. — **многовидної творчости**; б) зміст її.

Синтетично і коротко мусимо визначити саму суть культури універсального значення. А основніше — зміст української культури, її оригінальні елементи, її основні ідеї і історичні та актуальні тенденції розвитку. При цьому треба брати увесь комплекс, різні галузі (наука, література, мистецтво і т. д.) і **українськість**, питоменні, оригінальні наші ідеї еманувати і проєктувати. Це захопить молодих творців. Розбудити, вирощувати й унапрямувати питоменне, власне — це суть.

До власних джерел, до глибин власної духовости! — наше гасло.

Русійні ідеї нашої культурної творчости, ідея Бога, Батьківщини, слави, правди, справедливости, волі, влади треба показати в нашому оформленні. Не „грабь награбленноє”, але — „братів визволяти, слави здобувати”, не німецьке — Дранг нах Остен за „шпек унд вурст”, але „не осоромимо землі руської”, що — зрештою — аж по наші, упівські часи зосталося однаково незмінне.

Я думаю, що в культурний комплекс необхідно включити ідеї і мистецьке їх формлення самим народом (усна словесність). Духовість народу бачимо найкраще з його спонтанної творчости. Невичерпне джерело творять збір-

ники народної словесности. Там, як і в піснях, промовляє зокрема дух нації. Цей ідейний світ теж мусимо показати.

Насвітлити відвічний змаг Києва проти Москви. Зосередити навкруги Києва інший світ ідей, що рятує нас, людство, від московського знищення.

Післанництво дати творцям! Відновити княжі і козацькі часи, упівські, наші, але — підпільні. Навіть Скляренко у своєму „Святославі” пише про вічний Київ, без якого не бути нашим сусідам, не бути Європі (навіть англіянам, як каже уй Святослава — Асмус).

Не брати лише сентиментально, месіянстично, по-тов'янському: Польща — месія народів, але владарно. Взагалі відновити не лише ідеї слави, правди, волі, але не менше влади. Елементові влади треба присвячувати окрему увагу в нашій літературній творчості. Замало про неї мови. Наша література повна любови, пієтизму до рідної землі, але апотеози влади в неї брак, а без цього немає волі.

Я думаю, що тепер більше треба про владу співати, як про волю. Наша відома церковно-патріотична пісня, яка співає не лише про єдність, але й про **владу**, глибша під цим оглядом, як багато наших книжок. При всій моїй пошані і всьому подиві до молоді культуро-творчої еліти в Україні — наявної, легально видної — поза Симоненком і ще двома-трьома — поза „любов'ю до рідного краю”, і то не в усіх, їй бракує Босслава, Грицька Чупринки, Корибутяка, мутатіс мутандіс Хвильового, — цілеспрямованих співців влади, державницького типу поетів, що вийшли з епохи просвітянців у доброму розумінні цього слова. Упівські пісні ще не ввійшли в глибини їхніх сердець. Ще ввійдуть. Але не в цьому річ. Ідеться про те, що ми маємо прискорювати цей процес, і тому акцент наших завдань на культурному відтинку має найбільше значення. Державно-творчі ідеї, не обов'язково всі політичні, але **сукупність** їх треба показати в історичній ретроспективі, нав'язуючи до літописів, „Слова о полку”, великого письменства княжих, козацьких, упівських часів. Також і розстріляних творців 1920-их років.

Наша справа — це унапрявлення, мобілізація, розгадування і всестороннє виявлення тих ідей, що нам питоменні, що дають нам силу, а

наших творців роблять нашими, допомагаючи їм творити українську культуру, літературу, мистецтво. Тільки той твір може стати світовим, який є відночас національно великим.

Велике мистецтво виростає в епосі, насиченій релігійними, національними переживаннями. Найбільші мистецькі твори мають здебільша релігійне або національне підложжя.

З огляду на те, що творчість в Україні через чужу, ворожу систему занадто далеко відійшла від релігійного і національного підложжя, треба дуже стисло й обґрунтовано, спираючись на історично-українське підложжя, дати поштовх для революційного розгону.

Воююче християнство вічного Києва, його визвольний націоналізм, героїчний гуманізм Шевченка, — світове післанництво вічного, святого міста України у відвічному бою з містом блюзнірств, тиранії, рабства, насильства — Москвою — ось що треба поставити в центрі наших культуро-творчих ідей.

Я не втомлюся повторювати: якщо для комуністів різних націй, які не знають ані російської культури, ані мови, ідейним центром є Москва, то чому для українців-творців не має бути, без огляду на те, де вони живуть, носієм і пробоевиком спасенних для нас і світу ідей — Київ! Це не дешева фраза, але глибока правда, **суть**.

Тепер може більше, як політична публіцистика, формують думку і унапрямують дію література і мистецтво.

Для наукової творчости треба дати широкі рямці свободу і підтримку, але те, що на потребу — акцент на гуманістичних науках, їх унапрявлення, визначення змісту. Акцент на цьому ще довго буде в Державі. Тому треба визначити окрему роллю еміґрації в цьому відношенні.

Отже, дві частини, як бачите: а) бій на культурному відтинку і б) організація його в Державі. За змістом ці ідеї тотожні, хоч акцент тепер сильніший і майже виключний на антирусифікації, антикомунізації, — це буде теж у Державі, але своя влада уможливить гармонійний розвиток усіх галузей, прискорено виповнюючи нашим змістом гуманістичні науки.

Мета моїх принагідних завваг — тільки вказати на дещо, що мені здається важливим. За авторами право мої думки оформлювати і впорядковувати. А проте, я радив би передусім

прочитати ще раз пісні УПА (колись Донцов писав на цю тему), відсвіжити в пам'яті їх ідейний комплекс.

Світ великої думки, універсум має бути тільки тлом, на якому треба змалювати **український** універсум, що виростає з тисячоліття нашого буття — творчості, боїв, героїства і терпіння, — це захопить молоду еліту України.

Містика і духовість Києва, розкриття їх і захоплення ними — ключ до переможного бою. Добре, що сучасна генерація перестала „терпіти за мільйони”, але свідомо конечности боротьби за владу, за свою владу...

Українська наука мусить зосереджуватися якраз на пізнанні України, щоб дати молоді „там” те, чого вона не має звідкіля взяти. Тому, наприклад, я вважаю багато важливішим забезпечити стипендіями кількох наших старшої генерації вчених, які „клінують” у ЗДА чи Канаді, щоб вони до змісту української духовості, правовості, соціальності дали те, чого не дасть молода генерація науковців, бо: а) не має джерел, б) не має даних, не вирішивши в означеному оточенні, і не має змоги розшукувати те, що треба. Твори старших науковців для росту молодшої генерації учених — і не лише учених — мали б окреме значення. Не забуваймо, що не тільки бібліотеку в Києві спалили...

Ми далеко не зайдемо навіть найкращим виконанням технічно-адміністративних завдань, коли забракне змісту, яким треба пірвати молоде покоління.

Завважуємо, як почало кипіти в СРСР на культурному фронті. Наша відповідь!?

Бачимо, з якою стихійною силою українські ідеї — не зважаючи на сорок років комунізму і русифікації — в чистій формі унаслідуються в молодих поетів. Сливе у жадному з їх творів немає елементів діалектичного матеріалізму, нічого з марксизму, а в багатьох — кришталеві українські ідеї. Духова творчість унаслідувалася, не як надбудова, але як сама істота творчості, що розвалює імперію і комунізм. Вояків завжди попереджали поети. Боротьба культур, як емінеентно політична боротьба, як боротьба двох світоглядів, двох концепцій життя розгортається в Україні проти російськості, накидуваної згорн. У цій боротьбі Москва програє.

Малорос Тарзіс, який вважає себе за росія-

нина, пише в „Палаті ч. 7” зовсім не по-російськи:

„Хтось мусить світові звістити, що тут, на землі, ще живе російський народ, а не лише советський...”

Альтернативою (комуністів) до людини є колектив, їх альтернативою до індивідуальності є череда...

Тисячоліть було потрібно, щоб розвинулася індивідуальність з череди... Усі ідеали опаскуджені отарою (масою сарани)...

Якщо людина має бути врятована, світ мусить бути **індивідуалізований**, мусить звільнитися з-під лінійної маси бездушних, які тільки своє черево знають. Маса завертає людину до її первісного стану — до отари людських мавп. Треба створити суспільство шляхетних особистостей, тоді буде життя гідне людини...

Моя думка: усунення маси — безсмертність індивідуальності.

„Товариші” не знають навіть того, що тільки надзвичайні характери можуть бути героями книжки в надзвичайних ситуаціях. Покажіть мені, в якому творі світової літератури отарна людина грає головну роль.

Мистецтво починається там, де загальні норми проламани...

Чи не є це думки Ніцше? Донцова?

Або відклик до Марка Аврелія, цього величезного цезаря-філософа Окциденту. Геракліт, Платон, Зенон, Овідій, Шекспір, Паскаль, Фонтен і інші, які захоплюють Тарзіса і його дискутантів... Це ж усе антиросійськи, по суті, творці. Їх ідеї — як небо і пекло — протиставні російському отарному ідеалові.

Але Тарзіс — народженець Києва, політичний малорос, росіянин за політичними переконаннями, як і багато тих, що втопилися в російському морі, — теж дає поличник усій російській доктрині, вказує на її банкрутство. На жаль, ширить він страшне баламутство, бо, як росіянин, вказує, що є **інша** Росія, а це фактично не Росія, бо **інша Росія** завжди та сама від **Калити** по Шелепіна...

Я Тарзіса цитую не для того, щоб показати Тарзіса, а для того, щоб показати ідейне банкрутство большевизму і велику **загрозу** нової **Росії**, яка баламутитиме світ, як почали це вже Степун і, зокрема, Н. Бердяєв. А Тарзіс пише: „Оновлена і вільна **Росія** вступить на поріг чергового тисячоліття”. Ось у чому загроза. Страшна і величезна для нас. Московські солідаристи (НТС) в її авангарді на Заході — з **Бердяєвим**. Вони вже починають присвоювати собі наші ідеї, облудно, підступно, бій за Київ уже розгоряється.

Ніколи більше не був актуальний Донцов зі своєю обґрунтованою теорією боротьби двох

Д-р Михайло Кушнір

ПІДСТАВИ НАЦІОНАЛЬНОЇ КУЛЬТУРИ

11. Почуття права

Останнім досягненням культури є американський економічно-суспільний лад. Але впродовж довгого часу останнім її етапом були досягнення в ділянці права. Наша правна система має римські початки, сперті на поняття слухності і справедливості. Вона сягає своїм корінням у далекі дні, коли на форум сходилися „патрес конскріпті”, щоб вирішувати те, що було потрібне „ад бонум коммуне сівіум” — для загального добра громадян.

Істотним елементом тієї системи стали три автономії: автономія громадянина, сперта на співзалежності творених правом обов'язків і управнень; автономія родини під владою батька; найпізніше — від часів Константина — прийшла автономія надприродної суспільності, релігійної, тобто автономії Церкви, останній враз якій дали Григорій VII і Боніфатій VIII.

~~~~~
культур, двох цивілізацій, двох протиставлених у кожному відношенні світів — Росії і Окциденту.

Завдання в тім, щоб не дати москалям знову вкрасти ідей Києва, бо, — перемігши, вони знову здійснюватимуть свій укритий для наївного Заходу світ — концепцію отари, рабства, тиранії. Тому ми мусимо визначити теж напрям для того бою у світовому розмірі на культурному відтинку. Ми мусимо дати семафори, орієнтири, суттєве, змістове визначення культури України, показуючи, проти чого вона на культурному відтинку стоїть. В большевицькій програмі ясно, де є проти, а де за. Все, що не має проти, є безкровне. І не пориває. Можемо боротися „за” лише тоді, коли знаємо, проти чого ми...

Я не взяв собі ціллю в цьому листі формулювати якісь тези, я хочу тільки з'ясувати мою точку зору, і більше нічого. Ваші завдання — порядкувати, систематизувати, уточнювати, поширювати, поглиблювати. Не в статичності, а в безперервному бою з'ясовувати наші засади, цілі, вимоги, напрями. На відтинку культури ніколи не буває статичного стану...

Імперія, що стояла на сторожі цих автономій, стала притягальним осередком для народів, які не могли дати собі ради з правними проблемами. Так Америка є нині притягальним осередком для тих, що прагнуть економічного ладу. З права виросла Імперія, а потім ця люзна спільнота європейських народів, яка по через середньовічне цесарство дожила аж до нових часів; це пронизані її духом козаки билися у віденській відсічі. Римське правне почуття дало Америці її конституцію і підставу для її суспільно-економічних досягнень.

Увесь цей світ права, хоч і двигає на плечах стільки століть, живий і актуальний, поки живе серед людей потреба слухності і справедливості. Проявом її життєздатності є міжнародні договори, навіть до певної міри задум Організації Об'єднаних Націй і споріднених інституцій.

Є багато американців, які з висоти своїх економічних досягнень споглядають на наш учорашній, отже ніби прогомонілий „правничий примат”, на наш „юридицизм”. Це звичайний комплекс вищості, яку відчуває молодість супроти минулих поколінь. Але вона не зменшує ні в чому факту, що досягнення Америки виникли і виросли, як овочі на дереві, на правних досягненнях Старого Світу.

Основним елементом римської правної системи є змагання до загального добра шляхом визнання автономії громадянина, родини, Церкви. Ці автономії є, однак, поняттям, що стоять поза ділянкою права. Римляни завдячують їх іншому елементові культури, з яким їх імперія спряглася і з якого взяла основи для своєї правної системи. Цим елементом був філософічно-естетичний світ, грецький світ. Без грецької філософії римська правна система, якою досі живемо, не могла б постати.

А тепер повернімося до справи, яка нас безпосередньо цікавить.

Підставою культури публічного життя є пошана до права.

Нарід, що живе в демократичному устрої, отже нарід, що сам визначає для себе права, мусить ті права, ті закони шанувати.

Громадянин, який не схиляє голови перед

великим і промисловим підприємством, то-
ривством забезпечення та охорони.

Це одне з вирішальних явищ, що їх відви-
гає нинішній день: цей нагірний сенс дер-
жави — втілювати велич і бути носієм права
— щораз більше заникає. Але тим самим що-
раз більше заникає властивий політичний ха-
рактер держави.

Але повернімося до справи почуття права.

Суспільство, яке хоче мати політичну куль-
туру, не може її здобути інакше, як тільки че-
рез застосування широкого верства прома-
дан почування святости і неоторкальності
права.

Без цього не може бути праворядних стосун-
ків у державі, не може бути ясного і необхідно-
го в мільйонах голів зрозуміння обов'язків у
засві суспільного і приватного життя, яке в
своїх сучасних складних формах вимагає не-
впинної допомоги і контролю постійного релі-
гійного чинника. А цим власне чинником є
право.

Воно є фундаментом, на якому спирається
ся майбутня українська держава, і тому кож-
ний, хто його буде порушувати, порушуватиме
фундамент держави. Але пошана до права не
з'являється швидко, коли буде українська дер-
жава, її треба плекати вже тепер, щоб вона
могла з'явитися колись у власній державі.

В сучасній українській демократичній дер-
жаві може бути тільки так, як цього хоче пра-
во, це значить так, як цього хоче нація, що
встановляла це право.

Український індивідуалізм мусить з тим по-
годитися, мусить піддатися повазі права. Інак-
ше він розсадить державну будову і приведе на-
цію до поповної неволі.

Для відраженні України це є речі незвичай-
ної ваги не тільки з уваги на наше діїчне об-
тяження в напрямі самоволі і сваволі, але в ку-
ди більший мірі з уваги на те, що цілий україн-
ський народ зв'язаний з російською державою,
в рамках тієї держави не перейшов через дисци-
пліну новочасного праворядного устрою, але,
навакати, підпадає разом з тією державою полі-
тичному і суспільному розкладові.

Права в більшешвицько-московській державі
ніхто не шанує. Кого твартують на кожному
кроці й обходять всякими способами. Особи-

правом, який цьому праву будь-яким способом
противиться, явно чи приховано, викруткою йо-
го інтерпретацією, робить злочин і таким чи-
ном перекреслює своє громадянство. Він добро-
вільно вирікається своїм свободі і погоджуєть-
ся на примус, бо право, закон, не виконаний
добровільно, мусить опірник громадян підпо-
рядковувати собі силою або усувати зі суспіль-
ства вільних і відповідальних за свої вчинки
громадян.

Нагірний сенс держави не бути корис-
ною, а бути величною. Очевидно, що держава
повинна дати, щоб її громадянам добре пово-
дилося. Це значить, кожний мусить дати про-
 свою добру поведінку, держава не повинна йо-
го обслуговувати або ним опікуватися. Прав-
да, держава повинна допомогати одиниці; вона
повинна брати на себе те, що ні одиниця, ні со-
вози одиниць не можуть подолати. Вона повин-
на дати, щоб у країні був порядок, щоб кож-
ний міг спокійно виконувати свою шоденну
працю. Це все і багато інших справ є цілю
держави. Але тим не вичерпується її істота.
Держава має крім цілі — сенс, а він куди глиб-
ший: бути величною. Не від власного імені, а
від імені Бога; вона повинна в природному
житті, в усіх його потребах, конченостях, си-
лах, пристрасях, інтересах і подіях — засту-
пати маестат Бога. Це не значить, що держа-
ва має вдержувати мораль і релігію. Це —
справа совісті і Церкви. Держава газується на
моралі; вона охоронає її, оскільки мораль ви-
являється прилюдно, але держава її не засту-
пає. Те, що вона заступає — це велич найви-
шого Пана в земних справах. Простою, то-
му, що вона існує, що вона визнана. І держава
виявляє це велич у праві.

Право має також цілі: воно охоронає свобо-
ду, життя і власність. Але, крім цілі, право має
і в усіх людських стосунках була справедли-
вість. Без ніякої дальшої цілі; тільки тому, що
воно є правом; Богом бажаний порядок у дан-
ні вільних особистостей. Як тільки велич дер-
жави заникає і ми в державі бачимо тільки за-
гальну користь, безпенку і господарську піддер-
жку — тоді істота держави завмирає. Коли в
праві бачимо тільки порядок цілі, коли вже не
бачимо в ньому ствердження величі — тоді іс-
тота держави завмирає. Тоді вона стає торго-

такої фракції і партії, що борються між собою за владу.

Крім цього злий приклад, який їде згори, не сприяє творенню в суспільстві міцної і скорюдинованої громадської думки, що стоїть за правом і виступає в його обороні, коли воно загрожено у своїй повазі.

Для творення громадської думки і для творення такої оборони необхідна передусім знайомість із правом, а її в нас так мало, навіть серед інтелігентних верств.

Ніде на світі „юристичнація“ не є такою розповсюдженою, як у нас, де громадський розум про те, які прислугують йому права, як і в якому обсязі можна з них користатися, хто і коли ті права йому обмежує або відбирає.

В таких умовах культура суспільного життя неначе завішена в повітрі, вона не має постійного опертя, не має фундаменту, на якому можна було б її будувати вище й ширше.

І доки того фундаменту не поставимо, доки не пробудимо в широких масах народу почуття права, доки про політичну культуру говоритимемо тільки, як про музику майбутності.

Принципою може бути для нас і мелодія, але не ми почуємо симфонію, яку бажали б почувти, не ми будемо свідками гармонійного укладу сил, що стираються між собою в політичній боротьбі за краще завтра нації, за більшу силу і значення держави.

Ця боротьба є необхідна, але коли її ведуть між собою фракції і партії, що мають низький рівень політичної культури, або взагалі тієї культури повсякденні, то ця боротьба обертається на політичну ортотю, в якій палять розплатні пристрасі, а добро, про яке всі повинні дбати, найвразніше втрачає. Ці втрачені бою, але нація і держава відчують її завдяки, скорше чи пізніше, на своїй шкідливості.

Тому політична культура є необхідним складником національної культури, що охоплює цілообраз життя нації, добро якої вимагає цілообразування індивідуальних і взаємносуперечливих елементів змагань — однієї цілі й одного збірному інтересові.

Порушення цього інтересу одиницями, повсякденними почуттями шкоди, яку робить, отже, легкодушним агітаторам і вічевими промовцями, розгубланими публіцистами, вранцями, власні справи й цілі ставлять понад справи і ці-

во вальгується цинічно і без жадних скрупулів. Загально люди унікають каруючої ролі права або шляхом особистих зв'язків, або шляхом педупуства, що доводять до того, що, особливо в адміністративній діяльності, на всьому обширі держави панує незнана дідже самотовля партійних і катівських „достойників“.

Звіляна, неначе отруя, це входить у душу і в ум нашого народу, тим більше, що все, що є доказом старої української правно-політичної культури, москалі послідовно винищують.

Отмакана спадщина, яку ми перебрали в момент постанови української держави в 1917 році, після двох соток літ перебування українських центральних земель в російській неволі, що — коли йдеться про почуття і пошанування права — поклати на українському народі зловісне тавро, і після шістсотлітнього перебування українських західних земель в польській неволі, що не менше здепрывувала ті почуття — генер кожного дня побільшувється й поглиблюється більшевницько-московськими екстерміаторами. Ця обставина кладає на нас подвійний і потрійний обов'язок працювати в тому напрямі, щоб націю, покликану до самостійного життя, можна було вивести якнайскорше з того трасовиння, в яке зіпхнула її неволя, і поставити на міцному ґрунті права.

Привернення права повали і довіря в широкіх масах, освідмлення тих мас, що право не є на те, щоб шкідити і зв'язувати, але на те, щоб допомогати і забезпечувати свободу громадянина, — перше і невідхильне в цьому напрямі завдання, яке різноміжно мустимується конувати українській державі та суспільній чинності. Розходження між тими чинниками було б незвичайно шкідливим, бо висновок, який з того стану речей витягнути б маси, він би вже до анархії, значить до того, що кожний, не оглядаючися на добро і пожиток загально, змагає би до забезпечення виключно власного інтересу.

Без ясно окреслених правно-політичних норм суспільне життя неможливе. З одного боку воно вискакує з рейок в кожний труднощій момент, коли постає проблема важливих рішень і відповідальності за них, з другого — депривує маси в їх політичному розвитку, цей розвиготок опізаное, а менше свідомих і менше зрілих громадних демократів і робить їх здобиччою агі-

Іван Левадний

ВІД ВАЛУЄВА ДО КОСИГІНА

(У 90-ліття заборони української мови, літератури і театру)

Читаючи газетні повідомлення про нову хвилю переслідувань українських письменників на рідних землях, про справу Івана Світличного, Івана Дзюби та інших, ми не вперше переконаємось, що політика Москви супроти України не змінилась, і теперішні репресії є лише черговою ланкою в безперервному ланцюзі нищення української культури.

Від початків свого існування проводив московський нарід загарбницьку політику супроти України, намагаючись не лише позбавити її політичної самостійності, але й знищити самобутню українську культуру, поставити українських мистців на службу своїм цілям, нещадно зліквідувати все, що відрізняє Україну від Московщини — мову, звичаї, традиції, побутові особливості.

На зорі розвитку московської державности засновник Москви князь Юрій Долгорукий тричі збройною силою здобував Київ, нещадно руйнуючи і грабуючи стародавню столицю княжої України. В 1169 році його син Андрій Боголюбський, володар Ростово - Суздальського князівства зі своїм військом, що складалося з суздальців і володимирців, здобув Київ, без жалю пограбував його, зруйнував церкви, повіз на північ пограбовані церковні образи, дзвони, вчинив масакру населення і багато людей забрав у неволю.

У наступних часах Москва не припиняла своїх спроб заволіти українськими землями, коли вони були під польським пануванням. Врешті по Переяславській угоді з перших днів москалі почали діяти на Україні не як союзни-

лі нації та держави, повинно бути зараз же тавроване здоровою громадською думкою.

Спираючися на почуття права і розуміння обов'язків громадянина, ця здорова думка є джерелом норм суспільного життя, вона пильнує його добрих традицій і плакає, тим самим, у внутрішніх і зовнішніх стосунках нації політичну культуру.

Іншого шляху, щоб її здобути, немає.

ки, а як господарі. Широкі можливості для того відкрив їм їх військовий успіх під Полтавою. Москва стала на одвертий шлях нищення української культури. В 1720 році цар Петро видав наказ відносно видання книжок українською мовою: „Знов книг ніяких не друкувати”. За царювання Катерини довершено процес ліквідації української політичної самостійності.

Відродження української літератури і виступ Шевченка занепокоїли самодержавство, яке відповіло на нього погромом 1847 року, ліквідацією Кирило-Методіївського Братства, арештом і засланням Шевченка, Куліша, Костомарова, Білозерського. Але безславна Кримська війна і доба реформ, що їх започаткував новий цар, активізували приспані українські сили і збудили надії. До Петербургу, де перебували Куліш і Костомаров, у 1858 році повернувся з заслання Шевченко. Слідом за появою „Народніх оповідань” Марка Вовчка перевидаються твори Івана Котляревського, Григорія Квітки-Основ'яненка, Шевченків „Кобзар”, виходить збірник „Хата”. Петербург на деякий час стає центром українського руху.

Активізується українське культурне життя. В 1859 році створюється в Києві перша недільна школа, організуються народні читання в Полтаві, влаштовуються театральні вистави в Єлисаветграді, розгортається громадський рух під прапором демократично-федералістичних ідей Кирило-Методіївського Братства. По більших містах творяться громади, до яких приєднується молодь. У процесі національного самовизначення до українського табору приходять Володимир Антонович, Кость Михальчук, Борис Познанський і Тадей Рильський, нащадки спольщених українських родів. Після смерті Тараса Шевченка проводи його останків на Україну і пишний масовий похорон у Каневі були великою маніфестацією українських національних сил.

Царський уряд нібито не противився українській мові. Маніфест про скасування кріпаччини і селянське „Положення” з царської волі наказано перекласти на українську мову. Київ-

ський губернатор Гессе видавав свої промови до населення в російській і українській мовах, катеринославський губернатор видав в українській мові книжку до селян з приводу скасування кріпаччини. Багато українського матеріялу друкувалось по „Губернских Ведомостях“, що виходили в кожному губерніяльному місті. Державним коштом видано в Києві байки Леоніда Глібова, призначені для народніх шкіл.

Визначні педагоги Ушинський, Корф, Весель обстоювали, щоб наука в початкових школах провадилась в народній мові. За це висловились педагогічні ради всіх гімназій Київської навчальної округи. Ужито деяких практичних заходів для націоналізації народньої школи. Проги української мови не виступав і царський міністер народньої освіти Головкін.

У 1861 році почали виходити — в Петербурзі журнал „Основа“ під редакцією Василя Білозерського та при близькій участі Куліша і Костомарова, а в Чернігові „Чернігівський Листок“, що його видавав Леонід Глібів.

Але польське повстання занепокоїло царський уряд і привернуло його увагу також до українського національного руху. Почались репресії. Вже наприкінці 1862 року припинено видання „Основи“, а в 1863 році заборонено „Чернігівський Листок“.

Зі своїм руїницьким „циркуляром“ виступив царський міністер внутрішніх справ Валусь, намагаючись одним помахом пера знищити мову і культуру багатомільйонного народу. Під впливом реакційних публіцистів, що безпідставно обвинувачували українські кола у зв'язках з польськими повстанцями, Валусь 30 (18) липня 1863 року розіслав свій таємний обіжник, в якому зробив з української мови та літератури польську інтригу і наказав цензорам не пропускати ніяких популярних творів для народнього читання в українській мові.

„Давно вже йдуть суперечки в нашій пресі про можливість існування самостійної малоросійської літератури“, — такими словами почав Валусь свій обіжник, і далі, полемізуючи проти самостійности української мови та письменства, посилаючись на якусь неозначену „більшість малоросіян“, зазначив про них: „Вони досить ґрунтовно доводять, що ніякої особливої малоросійської мови не було, нема і бути не може і що наріччя, якого вживає простолюддя,

є та сама російська мова, тільки зіпсована впливом на неї Польщі; що загальноросійська мова так само зрозуміла для малоросів, як і великоросів, і навіть далеко зрозуміліша, ніж тепер створювана для них деякими малоросами, особливо поляками, так звана українська мова“.

Згадавши сепаратизм і скаргу київської цензури „на систематичний вплив видань в малоросійському наріччі“, особливо на переклад Євангелія Ф. Морачевського, Валусь наказував цензурним комітетам „щоб до друку дозволялось тільки такі твори цією мовою, які належать до красного письменства, з перепущенням же книг на малоросійській мові як духовного змісту, так навчальних і взагалі призначуваних для початкового читання народу, припинитись“. Валусь забороняв видання в українській мові наукових праць, книг духовного змісту, підручників і популярних книжок для народу. Виходити могли лише твори красного письменства.

Даремно обурювались люди проти цього дикунського засобу, даремно навіть міністер народньої освіти Головкін вказував Валусеву, що забороняти книжки можчя лише за думки, за зміст, але не за мову, і радив лише побільшити кількість цензорів, якщо вони нарікають на „зливу видань у малоросійському наріччі“. В 1866 році вийшла особлива інструкція цензурним комітетам з заборолою друкувати популярну літературу в українській мові, натомість наказано брати на попередній розгляд усі українські видання, не зважаючи на число друкованих аркушів. Це мотивовано тим, що всі українські книжки видаються „не без свого роду тенденцій“. Заборонялось також друкувати українські етнографічні матеріяли в „Губернских Ведомостях“. У висліді всіх цих утисків протягом 1866 року в Росії не вийшло жадної книжки українською мовою.

Поруч з урядовою реакцією почалась проти українська кампанія московської преси і громадянства. Під враженням польського повстання і громадянської війни в Америці заметушились усі оборонці цілости імперії. Виступив реакційний журналіст Катков. Московська преса зняла галас про зв'язки українців з учасниками повстання в Польщі. Зі свого боку польська шляхта називала українців гайдамаками

і доносила на них московській адміністрації. Висувалось дивовижне обвинувачення. Почали закривати недільні школи на Україні. Культурні діячі Кониський, Чубинський, Єфименко, Стронин опинились на засланні „за діяльну участь у створенні гуртків, що збуджують незадоволення народу супроти уряду з метою відокремлення Малоросії”.

Куліш та інші діячі української культури замовкають і працюють замкнено. В українському національному житті починається довга вимушена перерва, що триває до початку 1870-их років. У цей час погляди всіх українських патріотів спрямовуються на Галичину, єдиний куток української землі, куди не досягав обіжник Валуєва. З українцями Галичини нав'язуються тісні взаємини, там видаються літературні твори і наукові праці, які неможливо було видрукувати в Наддніпрянській Україні.

Але природний національний розвиток не всилі були спинити ні багнети, ні руйницькі укази. На початку 1870-их років українське життя над Дніпром знову підноситься. Науковці Антонович, Житецький та інші гуртуються навколо Південно-західного відділу Географічного товариства. Вони збирають матеріали з історії, філології та етнографії і обробляють їх згідно з новими науковими методами. У музичній ділянці виступає Микола Лисенко, в літературній — Іван Нечуй-Левицький, Панас Мирний. Влаштовують вистави українського театру, що його започаткували Михайло Старицький, Марко Кропивницький, Іван Тобілевич.

Піднесення національної праці на Україні знову привертає увагу російського уряду. Український ренегат і московський агент М. Юзефович, колишній приятель Костомарова, якого він віддав потім у жандармські руки, а в 1860-их роках пробував знову здобути довір'я в українських колах, у 1876 році подав донос, чи то „довідну записку”, на південно-західній відділ, на окремих його членів і на цілий український рух, який за його словами „є ніщо інше як спроба, якою маскується найчистіший соціалізм або, вірніше, найчистіша демагогія”.

За царським наказом скликано „особливу нараду”, щоб обміркувати українську небезпеку. В нараді взяли участь міністри Тімашов і Толстой, шеф жандармерії Потапов і сам таємний радник Юзефович. Розглянувши донос Юзефовича, учасники наради прийшли до ви-

сновку, що „вся літературна діяльність так званих українофілів повинна бути віднесена до прихованого тільки пристійними формами зазіхання на державну єдність і цілість Росії” і що „центр цієї злочинної діяльності знаходиться в даний час у Києві”.

Учасники наради поспішили переслати свої висновки цареві, що перебував тоді на відпочинку в німецькому курортному місті Емсі, і звідти прийшов такого змісту руйницький указ, що був продовженням обіжника Валуєва:

„Государ Імператор у 18/30 день минулого травня повеліти зволив:

1) не допускати ввозу в межі Імперії без особливого на те дозволу Головного Управління в справах друку будь-яких книжок і брошур видаваних закордоном на малоруському нарідчї;

2) друкування і видавання в Імперії оригінальних творів і перекладів на тому самому нарідчї заборонити, за винятком лише а) історичних документів та пам'яток і б) творів красного письменства, але з тим, щоб при друкуванні історичних пам'яток безумовно зберігався правопис оригіналів; у творах же красного письменства, щоб не було допущено ніяких відступів від загальноприйнятого російського правопису і щоб дозвіл на друкування творів красного письменства давався не інакше, як по розгляді рукописів у Головному Управлінні в справах друку;

3) заборонити також різні сценічні вистави і читання на малоруському нарідчї, а так само й друкування на цьому нарідчї текстів до музичних нот”.

Так з царської волі заборонено і українське письменство, і театр, і пісню. Чорна ніч запанувала на східноукраїнських землях. Центр національно-культурного життя перенісся до Галичини, куди переїхали й деякі видатні наукові діячі та письменники.

У вигляді протесту проти цієї варварської заборони Михайло Старицький і Микола Лисенко на влаштованому в Києві концерті виконували українські пісні в перекладі на французьку мову. На світовому Літературному Конгресі в Парижі Михайло Драгоманів висловив протест проти вандалізму російського уряду. Куліш, що носився був з думкою приєднати союзників українцям і, шукаючи таких союзників серед москалів, писав праці, в яких подавав Козаччину в негативному освітленні в надії здо-

бути симпатії в московських колах, був пригломшений цим указом і заходився примирити українців Галичини з поляками. Але його заходи в тій справі під час перебування у Львові були безуспішні.

Хоч згодом тягар діяння царського указу був дещо послаблений, і в 1881 році дозволено українські театральні вистави, їх уряджування весь час зустрічало перешкоди і утиски з боку місцевої влади, особливо київського генерал-губернатора Дрентельна, який „на гарматний постріл” не хотів допустити Кропивницького та Заньковецьку до Києва.

Остаточо цей указ скасовано лише у висліді революції 1905 року, після царського маніфесту про скликання Державної Думи і про політичні свободи в Росії.

Однак, з початком першої світової війни, вивідженої 1 серпня 1914 року, українське культурне життя зазнало нових страхітливих ударів. Вже 3 серпня закрито київську газету „Рада”, а трохи згодом припинено і всю українську пресу, навіть наукові органи. Скофіковано книжки, видані ще за мирних часів. Терміни „Україна”, „український” зникли навіть у російських часописах. Окупувачи в перших місяцях війни Галичину, москалі люто помстились на тому осередку „мазепинського сепаратизму”, винищуючи культурні здобутки західних українців, руйнуючи церкви, школи, читальні, „Просвіти”, палячи книжки, вивозячи музейні цінності.

В умовах советської окупації, після короткого періоду розвитку українського культурного життя 1920-их років, прийшов страшний погром усіх культурних надбань на початку 1930-их років, коли багатьох наддніпрянських поетів та письменників і майже всіх письменників з Галичини та Буковини, що добровільно переїхали були на Наддніпрянську Україну, розстріляно або заслано, піддано розгромові передовий театр „Березіль”, безліч творів науки і красного письменства вилучено з ужитку.

Нові репресії впали після вбивства Кірова в Ленінграді у грудні 1934 р., коли розстріляно 28 передових українських письменників і культурних діячів, серед них поетів Андрія Влизька та Дмитра Фальківського, драматурга Костя Буревія, повістяра Григорія Косинку.

Під час другої світової війни, при евакуації Києва, замордовано письменницю Людмилу

Старицьку-Черняхівську і видатного артиста-співака Михайла Донця.

Чергових ударів зазнала українська культура в повоєнних роках.

Московське становище до України ніяк не змінилося і після скінчення доби „культу особи” та в часах „відлиги”. Це ствердили подібні до актів 1863 і 1876 років хрущовські і пізніші укази, зокрема постанова Верховного Совету СРСР надати батькам право обирати мову для навчання дитини, що по великих містах України, де здебільшого переважає неукраїнське населення, таїть загрозу витіснення української мови зі шкіл. В обороні української мови рішуче виступили деякі письменники і поети.

Прихованою тенденцією крайнього обмеження української мови є видавничча практика в Україні, коли книжки в українській мові виходять у такому малому накладі, що не в стані задовольнити навіть бібліотек. Отже, читачі силою обставин змушені користуватися не українськими, а російськими друкованими виданнями.

Наступ на українську культуру ведеться з щораз більшою силою, доказом чого є недавня загадкова пожежа бібліотеки Академії Наук у Києві з її багатими книжковими фондами. Іншим доказом цього є сумна доля молодих поетів, що виступили на початку 60-их років, намагаючись у своїй творчості відобразити прояви української самобутності або перенести на рідний ґрунт модерні течії західної поезії. Ці молоді поети зустрілись з такою гострою урядовою критикою, що частина їх замовкла.

Останньою офензивою в цьому русифікаційному процесі є справа літературних критиків Івана Світличного та Івана Дзюби, обвинувачених в нелегальній пересилці закордон творів передчасно згаслого талановитого поета Василя Симоненка.

Українці у вільному світі, пильно стежачи за подіями, що розгортаються на рідних землях, вже винесли свої протести проти насильства над українською культурою в рідному краю і передали їх до урядів держав, в яких оселились. Від активності та рішучої постави вільних українців залежить багато, бо їх акція напевно зверне міжнародню увагу на події в Україні і скріпить дух нашого народу в його спротиві московським загарбникам.

В. К-т

ЗМІНИ У ВІЙСЬКОВИХ СОЮЗАХ

Хоч здається, що в міжнародній політиці, а зокрема в мілітарних справах значних змін немає, події останніх тижнів виявляють неправильність такого погляду. Те, що найбільше вдаряє в очі, це захитання військових союзів.

Військові союзи, до яких належать НАТО, Варшавський пакт і СЕАТО, зійшли зі шляху, наміченого їх засновниками. Що більше, вони у великій мірі змінили свою структуру за останніх шість місяців.

Перипетії в НАТО всім відомі, тож зареєструємо їх без ніяких коментарів.

Розбіжності між Москвою та Пейпінгом і громадження військ на советсько-китайському кордоні пов'язане з постійними бойовими акціями „малих форм”. Це до певної міри розв'язує руки московським сателітам в Європі. Коли мова про Румунію, то ця держава мусить все ж засновувати свою зовнішню політику на факті, що Китай далеко, а Советський Союз під боком. І все таки становище румунських комуністичних провідників супроти советських дивізій на території Румунії дає можливість уявляти, що станеться, коли Москва була б змушена вести війну з червоним Китаєм. Як би не було, в інтересі сателітів і всіх інших поневолених російським імперіялізмом націй лежить погіршення відносин між Москвою і Пейпінгом.

СЕАТО має своїм завданням поборювати комуністичну агресію на територію держав своїх членів у Південно-Східній Азії, при чому мілітарні доставки їм гарантували ЗДА, Англія і Франція.

Нині у збройному ударі з комунізмом в Азії стоїть Америка, вклад військової сили інших держав (Австралії і Нової Зеландії) мінімальний. Бритійські війська, які мають великий досвід у партизанських боях в джунглях Індонезії, тепер вільні, бо комуністичну інфільтрацію в Борнео вдалося здержати, проте, Британія не має наміру перекидати їх у В'єтнам і також вагається продати нагромаджену там зброю ЗДА, побоюючись, що МекНамара вживе її у в'єтнамських джунглях.

Пакистан, який, здавалось, донедавна був опорою проти комунізму, співпрацює мілітар-

но з червоним Китаєм, а непевна досі рожева Індія має повну підтримку Америки проти можливої агресії Пейпінгу.

В таких умовах найбільш неймовірні плітки знаходять довірливих людей, які не виявляють супроти них ніяких сумнівів, а політичні маневри де Голля викликають численні коментарі у світовій пресі. Тож не дивуймося, коли читаємо найбільші нісенітниці, і реєструємо тільки те, що стало дійсністю і що кілька місяців тому ми оцінювали як повний нонсенс.

Слід відмітити, що у деяких західноєвропейських публікаціях в Європі оформлюється концепція Європи галлійців, германів і слов'ян, при чому Советський Союз мав би втратити значну частину своїх теренів, здобутих у попередніх століттях і недавніми часами. Неясно тільки, чи ця концепція наг'язує до можливості війни Москви з Китаєм і чи Советський Союз мав би дещо втратити зі своїх територій в його європейській частині. Нема сумніву, що Пейпінг у такій ситуації послабив би московський фронт проти поневолених народів, а ті народи напевно використали б цю ситуацію.

Коли реферуємо голоси світової преси, варто звернути увагу на завдання військ НАТО в Європі. Три роки тому великого шуму наробила стаття в німецькому журналі „Шпігель”, в якій опубліковано деякі таємні документи цієї організації. Після того редакторів „Шпігеля” потягнуто до відповідальності, а число журналу сконфісковано.

Згідно з тими документами війська НАТО мали б завдати превентивний атомовий удар проти СРСР у випадку, коли б постала загроза советської агресії проти Західної Європи. Отже, цей атомовий удар був би негайною відповіддю на підготовлювану агресію зі Сходу, після конкретних, абсолютно вірогідних доказів, що такий напад підготовляється. Тим більш негайної атомової відповіді вимагала б несподівана для Заходу агресія.

Ракетні війська та летунство впродовж перших хвилин війни мали б атакувати ворожі ракетні бази, летовища та шляхи постачання для наступаючих советських військ. Тут особливе

Богдан Коринт

НА МІЖНАРОДНІЙ ШАХІВНИЦІ

Те, що діється у світовій політиці, незрозуміле не тільки пересічному громадянину, але й навіть експертам у міжнародних проблемах. Тож нема чого дивуватися, що в цих часах таємної політики годі зорієнтуватися невтаємниченому у намірах де Голля. І це стосується не тільки до нас, зданих на вістку пресових агенцій, але й тих же пресових агенцій. Можна припускати, що подорож де Голля до Москви навіть провідники ССРСР розглядають з різних точок зору.

Останні міжнародні події ще більше замотані, коли йдеться про їх мілітарний аспект. Хіба лишається збирати міркування визначних військовиків та осіб з ними зв'язаних. Але все це припущення і тільки припущення, побудовані на фактах.

На основі обсервації і аналізу становища в Європі слід ствердити безсумнівний зріст сили націоналізму європейських народів. По той і по цей бік залізної завіси, яка щораз більше ржа-

значення мають залізниця і автостради, які завжди були і є слабою стороною ССРСР з огляду на їх довжину та незабезпеченість проти партизанів. Головну лінію боїв для військ НАТО визначено на Вислі. З огляду на такі вимоги до НАТО і на ролі Західної Німеччини як фронтальної країни, німці вимагають передати їм частину атомової зброї, а не узалежнювати її лише від американських військових та політичних централей.

З червня ц. р., згідно з рішенням де Голля, відкликано зі штабів НАТО всіх французьких старшин. На місце французького генерала Крепена; як головний командувач прийшов німецький генерал граф Кільманзег, який перед тим був командувачем наземних військ НАТО на середньому відтинку європейського фронту.

Отже на чолі НАТО стоїть американець Лемніцер, а на другому місці після нього німецький Кільманзег. Це — ніби символ американсько-німецького союзу, політично справа дуже делікатна, яка напевно матиме вплив на мілітарні і політичні настрої у цілому світі.

Франція, яка відкликала з НАТО всі свої ле-

віє. Отож кожна держава, чи вона об'єднана в союзи Заходу, чи мала гірку долю опинитися під „олікою” Москви, деклямує: про потребу об'єднання Європи — тут, і про konieczність бути в дружбі з „великим братом” — там. Але тільки деклямує. На першому місці кожна держава ставить свої власні інтереси, і цими інтересами насправді керується міжнародна політика.

Франція змодифікувала свою участь в НАТО, Румунія поставила подібні вимоги до Варшавського пакту. Але і Франція не виступила з системи Атлантийського договору, і Румунія не покинула своїх комуністичних союзників.

Здається парадоксом, що існування НАТО с нині в інтересі Москви, і що це московським політикам че вдалося вдержати НАТО у його дотеперішньому значенні. Справа в тому, що розлюзнення союзів на Заході не шкодить нікому, зокрема Америці, як мілітарно найсильнішому союзникові. Але навіть легенький по-

тунські та ракетні війська, залишила в тій організації наземні з'єднання, що стоять у Німеччині і згідно з декларцією французького уряду виконуватимуть завдання, визначені головним командуванням НАТО.

На інших відтинках лінії напруження визначне місце має намагання комуністів підкопувати вільні держави партизанськими і підпільними діями. Москва і Пейпінг, не зважаючи на гострий конфлікт, мають ті самі наміри супроти Заходу. Обидві імперіалістичні потуги воюють методами партизанськими, а базою їхніх потягень є досвід воєн і тези Мао Тсе-тунга, опубліковані у його книжці. Китай, Альжир, Куба, В'єтнам — це лише кілька прикладів зреалізованої комуністами стратегії, закони якої зібрав і оформив Мао Тсе-тунг. Стратегія Мао нам частинно відома, — таку саму застосовувала УПА, власне її головний командир генерал Тарас Чупринка.

В одному з наступних чисел „Вісника” хочемо познайомити читачів з цією стратегією, яка має основне значення для ведення новочасних воєн.

дих свободи у комуністичній системі, найменші натяки, а не то вимоги, наприклад, Румунії, супроти Москви смертельно для неї загрозливі. Ще інакше: розвал НАТО не знищить союзу західних держав, розвал Варшавського пакту може спричинити революцію, а в умовах особливої кон'юнктури навіть збурення московської імперії.

Натяки румунських комуністів на те, що московські збройні сили в державах-сателітах зайві, тим більше заскакують, що в Європі покищо неможливі партизанські дії такого роду, як їх викликає Москва чи Китай на теренах Азії, Африки та Південної Америки. В Європі пануватиме спокій аж до вибуху світової війни. Європа різниться цим від усіх інших континентів. І саме така ситуація, можливо, дає нагоду для деяких посушень і спроб заскочити противника іншими засобами боротьби, а саме — вимогами свободи.

Націоналізм державних народів, хай навіть ці народи рішуче відкидають підозру в націоналізмі, викликають потребу свободи у політичних і мілітарних рішеннях, вимагають звільнитися від зобов'язань, які не кожній з держав відповідають, вимагають, щоб кожний народ рішав так, як є в його історичному, мілітарному, господарському, політичному чи загальному інтересі. Так, як існує на Заході індивідуальна ініціатива, яка приносить великі користі й успіхи, так само і в політиці під впливом націоналістичних струмів появляється ініціатива окремих держав, без сумніву, корисна для майбутнього. І чим скоріше всі країни Заходу достосуються до цього руху, відкидаючи ілюзії „нових Європ” та нових конгломератів, советського і американського, тим буде краще для нашого гльобу.

Але цей шлях для комуністичних держав убивчий. Трудніше стає Москві керувати „союзниками”, неможливо додержуватися однієї рецепти для всіх. В комуністичній системі годі дати кожній окремій державі свободу в ділянці військовій і політичній, бо це означало б ліквідацію системи терору і старшобратства. А противитися новим рухам народів не стає сили, та й міжнародня ситуація не дозволила б Москві повторити Будапешт 1956 року. Тривожить така ситуація володарів московської імперії, бо нарешті і їм стало ясно, що сильним не є той,

хто панує з поміччю тотального страху, а той, хто діє в межах законів свободи.

Європейські держави-сателіти знають, що поважним, якщо не першим ворогом Москви є нині червоний Китай, хоч завтра обидві імперії можуть стати мілітарними союзниками. Але, покищо, Москва звертає основну увагу на схід і менш агресивну політику веде в Європі. Очевидно, у Кремлі не хочуть війни і навіть політичної боротьби на два фронти. Це розуміють європейські сателіти, і кожний з них використовує ситуацію по своїй змозі. Тож, коли Румунія договороюється з Західною Німеччиною в господарських справах, не може робити цього Польща, яка дістала німецькі землі нібито взамену за західноукраїнські. Посереднє становище займають Мадярщина і Чехо-Словаччина, хоч кожна з них має свої національні шляхи і цілі.

Внаслідок послаблення московського тиску в державах-сателітах постали нові політичні ситуації в Європі і в Азії, але погляди кремлівських володарів не змінилися. Лібералізація в комуністичному бльоці мирним шляхом неможлива. Москва ніколи в своїй історії не мала зрозуміння до ліберального устрою, не має його тепер, не матиме і в майбутньому.

Якщо б Захід пішов об'єднано в цьому напрямі і всіма своїми моральними та політичними силами повів „агресію свободи”, тоді він виграв би мир, який програє після другої світової війни. Бо ХХ століття доказало, що теза ХІХ століття, нібито війни виграються лише на полях боїв — нереальна і перестаріла в наших умовах. У світі діють тепер ще й інші чинники: не тільки мілітарні, господарські, але й національні та ірраціональні, що породжують вільні революції, хоч цих чинників реалісти у політиці не бачать і не розуміють. Так не розумів їх і король Франції, коли революціонери здобули Бастилію. В той день у своєму щоденнику він записав: „Нічого нового!”

Приплив нових ідей у політиці і нових воєнних теорій хвилює Москву, яка певніше почувала б себе у системі тотального терору і тотального послуху. Але ця система нині струхлявіла, і щілини в будові московської імперії, що їх передбачив голова АБН, Ярослав Стецько, щораз ширшають.

Нові рухи у політичному світі вимагають

Софія Наумовиц

ПРО КУЛЬТУРНУ ПОЛІТИКУ

У ділянці визвольної політики в нас немає двох думок: усі ми стоїмо на становищі, що московську тюрму народів треба розвалити і на її звалищах побудувати національні держави, передусім українську. З такою розв'язкою життєвого питання нашої нації згодні всі українські середовища й партії, включно з федералістами, які справу федерації з будь-якими державами зумовлюють попередньою самостійністю України. Здається, що вже навіть і „прогресисти” включилися б у відбудову незалежної України, коли б до цього дійшло, бо й вони мають уже досить того „раю”, який багато з них побачило на власні очі...

При цьому важливе те, що цілі нашої визвольної концепції ми тримаємося твердо, і не захитує нашої постави те, що довкільний світ має відмінні, а то й протилежні погляди на московську імперію. Що більше: ми намагаємося різними способами впливати на ці погляди і наблизити їх до нашої визвольної ідеї, вжива-

тверезого думання і скорої реакції на всякого роду мілітарні несподіванки. Для Європи, а зокрема для Франції, найновіша стратегія ЗДА є невідповідною. Хто б там довіряв „елястичній” реакції на московську агресію! Поки та реакція стала б дійсністю і американські політики почали б діяти, щоб рятувати мир, советські війська стояли б уже над Атлантийським океаном. А тоді сама Москва запропонувала б замирення, як це робив Гітлер після кожної агресії в Європі.

Де Голль старається переконати кого слід, що „атомовий поріг” високий, і реакція мусить бути негайною. Читаємо таку його логіку мислення: В разі наступу Москви на Європу Франція є другою лінією, атомова зброя — резервою. Якщо німці у ролі першої лінії не втримаються під ударами московської збройної сили, обов'язок Франції, як другої лінії, здержати наступ. Тепер, коли французьких військ в НАТО немає, ця організація зразу мусить кинути в бій свої резерви, якими є саме атомові бомби.

Отже, де Голль своїм рішенням допровадив до того, чого бажали всі держави-члени НАТО: на першу ж агресію Москви відповісти негайно атомовими бомбами!

В останніх роках сильно зросла мілітарна потуга Західньої Німеччини. Якщо ЗДА ще більше будуть спиратися на новий вермахт, сателіти Москви у Східній Європі силою обставин

ючи найпереконливішого аргументу, що розчленування ССРСР певніше обереже світ від атомової війни, як оманлива коекзистенція.

До того ж наше святе переконання про однакове для всіх народів право на власну державу каже нам висувати, як нашу визвольну ідею, — український націоналізм, дармащо Захід відчуває виразну нехоть до націоналізму, ототожнюючи його з фашизмом і гітлеризмом і забуваючи про власні націоналізми англійський, німецький, французький, не згадуючи про московський, якого облудно зве „інтернаціоналізмом”...

Отож, у справах нашої зовнішньої політики не тільки нікому не вдасться нав'язати нам чужих поглядів чи вплинути на зміну нашої визвольної концепції, але якраз навпаки: українська ідея знаходить на Заході щораз більше прихильників і послідовників, завдяки нашій невпинній праці на тому відтинку.

Однак, коли йдеться про справи культури, то тут

стануть певнішими, як досі, союзниками Москви. Адже Східня Європа добре пам'ятає гітлерівські цілі. І якщо Західня Німеччина не окреслить ясно своїх політичних та мілітарних цілей, вона натрапить на труднощі, яких поклати їй не вдасться.

В Азії Москва допомагає червоним в'єтнамцям зброєю, але покищо ця допомога не виходить поза вузькі рямці. Просто смішно читати заяви Брежньєва про те, як то громадяни ССРСР у своїх листах просять дозволити їм воювати у В'єтнамі. А власне ці листи і є допомогою Москви в Азії.

Однак, така ситуація не може бути тривалою. Йдуть таємні переговори і договори, у скорих змінах сил і постійних вимогах та пересувах, врешті під загрозою зросту націоналізмів підсоветських народів може легко дійти до повної співпраці Пейпінгу з Москвою. Велика війна в очах московських політиків і стратегів стане, як це бувало й раніше, єдиним засобом повалити націоналізм поневоленних народів.

Бунт румунських комуністів відбувається зараз же за кордонами України. Нема сумніву, що не тільки події в Румунії, але й всі інші відомі кому слід, і на наслідки не прийдеться чекати у пригожих умовах. Не сподіватися нам нічого від ввухів з „українського” уряду в Києві та від московських слуг. Ці справи належать до людей іншої душі, інших поглядів. Ці люди є.

ми вже не проявляємо ні цієї непохитності, ні послідовності, а навпаки: ми й досі не маємо ясної концепції нашої культурної політики, а через те й боїмося виступати проти втертого уявлення Заходу про деякі „істини“, що ніякими істинами не є!

Це, зокрема, відноситься до московської культури, яку століттями пропагують на Заході москалі всілякими способами (наприклад, Катерина добре заплатила Вольтеру, Дідро й іншим енциклопедистам за прихильно написану „Історію Росії“!) — і перед якою цей Захід тепер безкритично б'є поклони.

На жаль, у цьому ідолопоклонстві перед московською культурою деякі українці наслідують Захід, забуваючи, що під сучасну пору Захід є не тільки в „мирі“ з Москвою, але й у співпраці з нею. І забуваючи, що під час війни постава західних держав до ворога й окупанта змінюється моментально. Адже пам'ятаємо, що під час останньої війни не тільки в окупованій Франції не грали творів Бетговена, але й у переможній Німеччині не ставили опер Гуно чи трагедій Шекспіра! . .

А ми? Чи відчуваємо, що ми не в „мирі“ з Москвою, але в війні на життя і смерть? Чи зміємо ми так гостро й недвозначно ставити справу в питаннях мистецтва й відмежовуватися від усього ворожого? На жаль, ні. Хіба не думали ми донедавна, що Белінський був „прихильником“ Шевченка, аж поки не почали передруковувати його лайки на „музицького поета“? Даремно теж раділи ми колись, що український театр втішався успіхом у москалів. Поперше, це вже була ганьба, коли українські театри добровільно іздили до Петербургу на виступи, так, як тепер іздіять поневолі на всілякі „декади“. А подруге, ніколи москалі не сприймали нашого мистецтва об'єктивно, навіть, коли забавлялися на „малоросійських“ виставах. Ось один із документарних доказів, як дивилися москалі на найвищі вияви українського мистецтва:

1882-го року, коли в Києві відбувалася прем'єра „Назара Стодолі“ Тараса Шевченка, Людмила Черняхівська писала про ту виставу так: „Оплески не вгавали. Викликали всіх . . . Публіка затопила фойє, коридори. Обличчя всіх пашіли, очі блищали. . . Святий захват, що сльози викликав на очі, а на серці збуджував найкращі людські почуття“.

І на цю саму виставу ось як відізналися москалі в „Киевлянині“ (ч. 29, 1882 р.): „Прихильники малоросійських п'єс не обмежувались оваціями, що влаштовувались далеко не по заслугах малоросійської трупи. Рев, стогін, кидання на сцену капелюхів, навіть палець — все це справляло неприємне враження на безстороннього глядача“. Який це був „безсторонній“ глядач показує його невігластво в театральних справах: адже навіть Марія Каляс була б щаслива, коли б її закидали на сцені шапками й пальтами! І коли такий ентузіазм у нашої стриманої української публіки викликали наші великі корифеї з Марією Заньковецькою, то ніколи він не міг справляти „неприємного“ враження! Навпаки! Це свідчило, що вистава дійсно була надзвичайна.

Москалі не можуть інакше ставитися до нашого мистецтва, бо знають, що вони в перманентній війні з не-

підкороною Україною. А коли „хвалять“ щось українське, то це фальш або доказ безвартісності твору!

Тому дивно стає, як це ми іноді наївно твердимо, що можна захоплюватися московською культурою й бути рівночасно добрим українським патріотом.

Ось недавно побувала в Парижі пара молодих українських учителів американських шкіл. Дізнавшись, що предметом викладів молодій пані є російська мова, питаю співчутливо:

— І як же ви даєте собі раду з цим не дуже симпатичним предметом?

— О, — відповідає, заіндивідувавшись, молода жінка, — я в патріотизм не бавлюся! Ви знаєте, в американській школі . . . — почала мене повчати, але я перервала, ставлячи справу руба:

— Так, знаю багато про американські школи. Тому й питаю, як удається вам, українці, вказати молодим американцям на погані якості московської літератури.

— О, це залежить від того, як хто на російську літературу дивиться. Я, наприклад, уважаю, що це — одна з найкращих літератур! . .

— Чи також Достоевський із бабранням у душах злочинців, з тою гидкою сокирою, якою Раскольніков замордував дві жінки задля грошей? — не витримав мій сусід при столику.

— Для мене Достоевський найкращий письменник світу! . . — не поступалася наша русофілка.

Мій сусід уже підвівся з затисненими кулаками перед колишньою стипендисткою КОДУС, гостею Сарселю, і тому ми поспішно відійшли геть від того товариства.

Інший факт теж відбувався в Парижі. Це був вечір УАТовариства, присвячений Драй-Хмарі. Донька поета пані Оксана Ашер відчитала „Трагічний фрагмент із життя поета“, а ред. Маруняк виголосив доповідь. Обоє вони підкреслили, що згаданий поет залюбився перекладав західних, зокрема французьких поетів, а коли почалася нагінка на нього, він перестав творити й узявся за переклади з московської літератури, причому його переклад „Демона“ Лермонтова конгеніальний — кращий за оригінал. І ось на цьому поминковому вечорі, не зважаючи на домагання публіки читати переклади французької поезії, голова клубу зарядила читання . . . „Демона“.

Ми добре розуміємо ситуацію зацькованого поета, який рад був знайти забуття грізної дійсності в творчій праці. Коли небезпечно було перекладати французів чи італійців (переклад Дантової „Божественної комедії“ забрали енкаведисти при арешті), мабуть, думав він уявлятися отими „Демонами“. Ми теж глибоко розуміємо й подивляємо доньку поета, яка з такою любов'ю й почуттям обов'язку супроти батька зберегла найменші клаптики паперу, записані дорогою рукою. Ми вдячні їй і горді, що ця молода українка, живучи в Америці, працювала два роки над тим, щоб передати українській літературі чудову спадщину Драй-Хмари і в американському університеті захистила тему з української літератури, — про свого батька!

Одне тільки незрозуміле: нетактовність голови клубу УАТ, яка вибрала якраз цей вимушений переклад для „вшанування“ Драй-Хмари! . .

Юрій Тис

„ЛІВІ” В ЛІТЕРАТУРІ І МИСТЕЦТВІ

Широка читаюча публіка, незалежно від суспільного становища, живе звичайно тими ідеями і стилями, які були панівними в творчих центрах літератури, мистецтва і філософії з-перед 30-50 років. Стільки часу потрібно на те, щоб ідеї інтелекту нації просякли у народні маси. А за той час постають нові стилі й нові ідеї, які знову з опізненням увійдуть у скарбницю національної культури.

Чим менше освічені маси, тим податливіші вони усталеному порядку речей у державі, байдуже своїй чи ворожій: характеристичною

прикметою маси є глибоко вкорінений конформізм. Тому здобичники завжди старалися фізично знищити провідну верству поневоленого народу, зокрема його інтелектуальні сили, роблячи ставку на пересіч і навіть на найнижчі шари суспільності.

Історія стверджує, що „неконформізм” є прикметою інтелекту, отже творчих одиниць нації. Поети і письменники небезпечні для тих, хто має владу і заперечує свободу. Поетів і письменників треба нищити. Це було логікою московських імперіялістів, що, відбудовуючи з до-

Таких, зрештою, апологетів московської літератури було більше, бо на наші протести посипалися оклики: „Мистецтво не має нічого спільного з політикою!” або: „Та це ж шедевр світової літератури!”...

Про спільність і взаємопов'язання мистецтва з політикою ми вже говорили. Залишається ще спинитися на тому „шедевр”. Тут питання дещо складніше, бо в гру входить не логіка, а смак. А смаки в людей різні. Тому розглянемо коротенько деякі аспекти цього „шедевр”, а читачі самі розсмакують у ньому. Зокрема ті, хто не мали сумнівної приємності читати лермонтовського „Демона” в оригіналі чи перекладі.

Подія, описана в цій поемі, відбувається в Грузії. Там старовинних легенд багато, то й було звідки Лермонтову почерпнути тему... Старий грузинський князь Гудал, якому „широкий двір” збудувала „юрба рабів з сусідніх гір”, мав доньку Тамару. До неї їхав з караваном гостинців наречений. При дорозі в горах була каплиця, біля якої подорожні молилися, бо „молитва та охороняла від мусульманського кинджала”. Наречений не помолився, бо думав про Тамару. Раптом постріл... „Але тривав недовго бій, розбіглися боязкі грузини, а нареченого „та куля осетинця злого його здогнала і вночі”. Тим часом „Гудалів двір кишить рабами” далі, Тамара плаче, але її швидко розраджує якийсь „голос чарівний”. Вона йде в черниці, але, „в грішних мріях живучи”, і вночі „у грішної юниці мигтів вогник з вікна світлиці”, бо „щось нечисте і злочинне посіло серце безневинне”. — „Він прийде! — хтось їй шепотить”. І приходять Демон. „Молитву лагідну кохання тобі приніс на втіху я”. Черниця слухає його „з відрадом, а не байдуже”, а він далі спокушає: „я дам тобі всі земні дари — люби мене!” Це допомогло, бо „отрій смертельний цілування відразу в груди їй проник, тяжкий несамовитий крик збудив полуночне мовчання”. Почув цей крик старий дозорець: „І серце пронизав старому сумнів нечистий і бридкий”. А по тому „і м'яз один не натякав про наглий згин у захваті жаги палкої”. Поховали Тамару біля церкви, яку збудував „один із прадідів Гудала, грабіжник сіл і мандрівців”. А тоді „один із янголів святих, летів на крилах золотих і душу трепетну Тамари в обіймах він

держав своїх”. Демон хотів відібрати, але янгол не дав: „Вона любила і страждала — тепер їй місце у раю!” (Цитати з книжки Михайла Драй-Хмари: „Поезії”, Н. І., 1964).

Про моральну вартість цього твору не приходиться говорити: вона така, як у всіх розкольниківих, „бесів” та інших „ідіотів” — персонажів московської літератури. Для нас особливо повчальні ці місця в „Демоні”, де автор говорить про не-москалів: грузини будують двори „рабами” й узагалі вони „грабіжники”, хоч і „боязкі”, осетинці „злі” і вбивають „мусульманськими кинджалами”. Можемо йти об заклад, що коли б Лермонтов ущасливив був теж Україну „запозиченням” якоїсь легенди, то там ми знайшли б теж соковитий епітет про... „хахлів”! Та чи це переконало б наших москвофілів щодо політичної ролі московської літератури? Напевно ні, бо це для них „шедевр”...

Тому й сумно, коли в програмі наших концертів зустрічаємо Прокоф'євих чи Рахманінових, а вже таки зовсім погано стоїть справа з нашою національною гідністю, коли два наші музики їдуть на конкурс до... Москви!

І подумати, яким шляхетнішим та амбітнішим виявив себе французький прогресист Жан Поль Сартр, що в ім'я своїх принципів відмовився від найвищого в світі відзначення — нагороди Нобеля (а не якогось четвертого місця без нагороди!..). Про „відмову” Бориса Пастернака від цієї ж премії не приходиться говорити. Це тільки зайвий доказ, що мистецтво не є аполітичне!

Повертаючись до нашої тези про „культурну політику”, варто було б таким мистецьким групам як „Слово”, Ньюйоркська група, УМІ, Бандуристи та інші товариства для плекання української культури, забрати слово щодо таких писаних, читаних, перекладаних, співаних чи граних „контактів” з нашим відповідним ворогом! Адже колись у Галичині бойкотували українську дівчину, коли вона перейшла з польським хлопцем! Чому б не бойкотувати тих, хто виломлюється з національної солідарності не в особистому житті, але в надбаннях і скарбах усього українського народу, — в його культурі!?

помогою комунізму велику Росію, розстріляли в тридцятих роках українську музу. А проте, коли органічний літературний процес існує, а ще більше — коли він у наступі, ніяка сила, ніякий терор і насильство не можуть убити народженого духа. Диктатори можуть сповільнити літературний процес, завдати літературі найтяжчих втрат, але кінець-кінцем перемагає інтелект.

Як тільки меншає натиск ворожих сил, сили, звернені проти насильного порядку, виходять і діють на поверхні суспільного життя. Так і на нашій батьківщині: коли Москва була примушена до так званої відлиги, появилися нагло вияви нового у поезії і в мистецтві. Бо кожний літературний твір має свою цінність як вислід не тільки довготривалого різблення слова, але також мислення. Найбільшої вартости твори постають у вибухах гніву, у припливах політичного чи соціального спротиву, у виявах недовір'я до існуючого порядку. Тож, коли режим хоч трохи послаблює терор, вже діє опозиція, появляються зрілі мистецькі твори.

В цьому лежала сила Шевченка у його боротьбі проти невилічності, національного поневолення і соціальної несправедливости. Це було прикметою творчости тих поетів і прозаїків XIX століття, які виступали проти тогочасного суспільного порядку в європейських державах.

А проте, не зважаючи на очевидні успіхи, література не завжди готова до такої боротьби. Бувають періоди, коли творчість шукає нових форм вислову, бо усталеними не може впливати і діяти. Звільнені від існуючих законів творчости, поети шукають засобів вислову і надхнення у музиці слова, у словесних новотворах, у минувшині рідних чи чужих цивілізацій.

Сучасна модерна поезія ще не готова виступити проти негативів нашої доби. Покищо вона шукає мистецької віртуозности, нового виразу почувань, щоб дійти до національної специфікації творчости, до висот мистецтва. Однак, це вже є „не-конформізм” з дилетантизмом та дрібноміщанським смаком, і боротьба проти пустих фраз і плитких узагальнень.

Сучасний український поет мусить глибоко вивчити народню поезію, шукаючи в ній глибини традиції, так само, як відчутти мистецтво слова у середньовічній українській літературі, мусить зрозуміти символіку лицарських гербів

та родових емблем. У використанні коріння нашої культури лежить також не лише новий елемент сучасної творчости, але й заперечення того, що було досі, коли воно не стоїть на належній висоті інтелектуальної творчости.

Політичні діячі, які в XIX столітті виступали проти усталеного порядку державної влади, сиділи у парламентах по лівому боці. Тому не лише члени партій спротиву, а також усякі опоненти, невдоволені фантасти дістали назву „лівих”. Конформісти, консерватисти, прихильники існуючого порядку — це були „праві”. Такий поділ прийнявся і в інших ділянках, зокрема у літературі й мистецтві. Тож письменники і поети, які придержувалися класичного стилю, не виходячи поза рямці загальновизнаного реалізму, які належали до тієї частини суспільности, що підтримувала трон, а з тим і усталений порядок — були „праві”. Всі інші, що шукали нового, що були невдоволені суспільним устроєм, поборювали кріпацтво, національне упослідження народів, визнавали примат свободи, що були за поступ, — були „ліві”. А коли появилася соціалізм з його політичними кличами, всі опоненти, невдоволені і фантасти стали для „правих” елементом підозрілим і небезпечним. Пануюча влада однаково ставилася до соціаліста, як і до мистця, що творив нове у малярстві, і до поета, що зривав загально-визнані закони поезії.

„Ліві” літератори і мистці бачили у лівих політичних партіях своїх союзників, бо не було ніяких інших сил, заінтересованих у зміні усталеного суспільного порядку. Прагнення лівих політичних рухів, як і мистецьких та літературних угруповань до новаторства, до динаміки і „поступу”, були спільні, або щонайменше так їм здавалося, при чому політики не розумілися на мистецтві, а мистці і поети — на політиці. В суті речі це була не спільність інтересів, а спільна ілюзія і ліві партії, прийшовши до влади, цієї ілюзії визбулися, бо для них мистці, які вимагали свободи слова і творчости, стали ще більш небезпечними, як для консерватистів XIX століття.

Що більше, для імперіальних і потенціальних комуністів небезпечними є всякого роду абстрактні поняття, бо ці поняття непридатні для пропаганди, і хто знає, що з них може виродитися? І тому комуністи намагаються паралізувати всяке революційне намагання в духовій

сфері, а втримувати відоме і зрозуміле масі: реалізм на рівні дрібноміщанського смаку, насичуючи той реалізм партійним змістом.

Оця спільна назва для „лівих” політиків і мистців спричинила багато непорозумінь у вільному світі.

У той час, як в комуністичному царстві конформістична маса не має можливості встряпати у питання стилю в літературі та мистецтві і мусить споживати „зрозумілі” соцреалістичні твори, у вільних країнах „право” настроєні маси з підозрою споглядають на модернізм, тобто на „лівих” інтелектуалів, вбачаючи в них симпатиків комунізму. Це відноситься передусім до старшої генерації, яка була свідком політичної лівизни мистців у 20-их роках, а то й раніше. Ці ж бо мистці з радістю прийняли російську революцію, так чи інакше сприяли їй і ширили пропаганду, сподіваючись у спільності дії проти „реакції” успіхів і для себе з перемогою комунізму.

І так маємо ще нині визначних мистців, що творили нове у згаданих десятиліттях і симпатизують з інерції чи інших мотивів московським комуністам. Ті „інші” мотиви у таких як Саргг, Пікассо чи Арагон різні: потреба без огляду на все мати „ім'я” у світі, надія на фінансові успіхи від всесильних лівих кругів, надія на корисну для них пропаганду з приналежності до партії чи симпатії до неї. Те, що в СРСР їхньої творчості не визнають, їм не шкодить: їх підтримують компартії у вільних державах і численні сноби, що за величезні гроші розкупувають їхні твори.

У країнах Заходу існує свобода творчості, право на постійні зміни, що походять із змін в інших ділянках життя. Прихильники комунізму та „ліві” інтелектуали маніфестують себе як борців за творчу свободу, і тим самим вриваються у розчинені двері, бо у жадній з вільних держав і не збираються мистцям будь-що наказувати або забороняти. В комуністичних країнах панують диктатори-всезнайки, які карають за непослух письменників в'язницею, засланням, божевільнями. На верхі ви-

биваються не творчі мистецькі сили, а ретельні слуги режиму, льюальні до кожночасної його лінії і нельюальні до своїх колег і до мистецтва.

„Ліві” мистці у вільному світі галасують про В'єтнам, про право писати порнографічні твори і про небезпеку для світу американської атомової зброї. Але вони мовчать про безпощадність московського імперіялізму, про московську атомову зброю, про страхітливі умови творчості в советських умовах. Вони не цікавляться положенням поетів і письменників, скульпторів і музиків під терором комунізму, не солідаризуються з тими мистцями, які борються за права людини в московській тюрмі; ці „ліберальні” мистці, живучи на Заході, стали знаряддям найгіршого в історії тоталітаризму.

Назва, що мала своє значення в ХІХ столітті, не має сьогодні застосування до тих, хто вислуговується московському режимові, мріючи про відпадки з червоного панського стола. Зиркаючи на Схід, вони сподіваються нагороди від нових советських мільйонерів-рабовласників, і їхній зір з байдужністю сприймає долю їхніх колег, що з волі Москви стали справжніми пролетарями духа. І коли у царстві терору вибухає нагромаджена творча снага, пориваючись до свободи, а диктатори ліквідують морально і фізично творців культури, „ліберали” не знаходять можливості підняти проти цього голос протесту.

Усякі „ліві” і „ліберали” в літературі і мистецтві — це звичайні спекулянти, хворобливі нарости на здоровому організмі вільних народів. Їх і їхню спекулятивну творчість історія людського творчого духа по заслуді відсуне в непам'ять.

~~~~~

Не забуваймо, що знак хреста — це перша, найстрашніша сила проти московського диявола. Не забуваймо, що гинуть від того диявола ті, які його лякаються, які не мають відваги плюнути в усміхнене обличчя московського чорта і всіх його слуг по цей бік заслони, прилюдно, на цілий світ.

Дмитро Донцов

~~~~~

СКЛАДАЙТЕ НА ПРЕС-ФОНД ВІСНИКА!

~~~~~

О. Керз

НАВІТЬ ЧИСТІЙ ЧЕРЕВИКІВ...

Хваляться наші люди, що мільйон поляків у Чикаго не має ні одної такої газети, як маємо ми, хоч нас значно менше у Філядельфії чи Нью Йорку. Це правда, що в нас досить багато цікавих та добрих видань, що наша преса зрізничкована, що маємо релігійну, жіночу, літературну, політичну пресу, навіть брукову маємо.

Але помічається невеселий факт, а саме: наша преса грубо порушує правила нашої мови і внаслідок цього понижує свій рівень. Маю на увазі московські слова, які з гоїмс присиланої нам із-за океану нашими „приятелями” советської преси завойовують собі місце не лише в статтях безкритичних галичан, що в такий спосіб бажають наблизитися мовно до придніпрянців, але й в мові придніпрянців, що на москалізми мають ентончений слух і повинні б їх уникати.

Мова тут про московські слова, пристосовані для преси й літератури „союзних республік” так, щоб виглядали й були зрозумілі для українців, білорусинів та інших підкорених немоскалів. Кілька років пливе з СРСР широкою рікою советська преса й література за дарма або забезцінь і завойовує собі увагу еміграційних письменників та журналістів. Внаслідок цього відбувається духове роззброєння наївних, що в свою чергу веде до полеміки, образ та непорозумінь. Скільки даремних і тепер вже для декого зрозумілих, як шкідливі, полемічних статей викликали твори нібито „відлижного” письменника Скіяренка з його троянськими конями: „Святославом” і „Володимиром”! А скільки отрути влив у серця зносталгізованих еміграційних читачів „поетичний” Стельмах! Це захоплення вже поза нами, і лише дамочки, що не читали ніколи книжок, беруть у руки дешеві чи пак зовсім дармові советські книжки й ллють над ними екзальтовані сльози, як колись ославлені польські куховарки над долею гувернанток та графів Родзевичівни.

А все таки від советських видань залишився у нашій пресі видимий знак нашої байдужості і навіть неповаги супроти нашої власної культури. Маю на думці московські слова, перещеплювані неохайними журналістами життям з тієї преси, всі оці „зарубіжні”, „молодіжні”, „художні” та ін.

Звичайно, коли для культурних явищ кордонів вже майже не існують, коли такі чулі до краси своєї мови французи у літературних творах вживають американізмів, коли німці втикають у свою мову модні слов'янські слєза, коли англійці роблять це в окремих випадках, суворо оберігаючи свою мову навіть проти американізмів, — мовні питання, здається, відходять на далекий плян. Алеж наша мова стоїть у першій, гарячій лінії фронту не лише за свою самобутність, а навіть за своє існування, вона вимагає особливої опіки й уваги! І тому еміграційний журналіст чи письменник, якому ніхто не накидає силою вульгаризмів та макаронізмів, тих ославлених калюк, на які нарікають поневолені українські письменники, не сміє бути нехлюєм у писаному слові ні в якому разі!

Щоб не бути голослівною, наведу кілька прикладів, що їх помітила цими днями на сторінках наших газет, і то не лише в тексті, а навіть у заголовках:

„Художня література і історично-літературна проблематика” (ст. Гр. Костюка). Що це таке художня література? На означення письменства французи мають два слова „бель летр”, що їх колись у нас перекладали як „красне письменство”. Це мало сенс, бо слово „красний” є синонімом слова „гарний” (франц. — бель). Навпаки, слово „худо” в нашій мові означає щось зле, погане (див. словник Грінченка), а прикметник „худий” — це щуплий. Що воно має спільного з французьким „бель” — важко вгадати. Якщо москалі назвали мистця-малюра, мистця-плястика — художником, то це не значить, що наш еміграційний журналіст має писати у вільній нашій пресі про „художню” літературу, вводячи в блуд читача.

В іншому заголовку красується московське популярне слово „передача”, так, ніби в нашій мові немає відповідного для нього „передавання”!

А якої „милосвучності” осягає наша мова в статті В. П. Стахова „Критика і бібліографія” („Сучасність”, червень 1966)! Там, що не слово, то „терористський”, „жителі”, „постановка”, „оркестрівка”, „заслухали звіта”, „Віктор Павлович” (про людину, якої автор у вічі не бачив) і т. д. . . Не знаю, чи італійський чистій черевиків дозволив би собі паплюжити свою гарну мову так, як це робить наш журналіст!

Є письменники, журналісти і взагалі культурні люди, які вірять доброму словникові і дружній пораді, але для декого потрібні тверді закони. Щоб усунути хаос та мовне гуляйпільство, дуже-дуже до речі було б влаштувати з'їзд мовознавців і усталити мовні закони супроти ворожих підступів до нашої мови навіть тут, у вільному світі. На щастя, на еміграції живуть і працюють в цій ділянці старші й молоді учені, авторитет яких міг би багато добра принести нашому загалові.

Невідомим залишається, якою кількістю та якістю атомових бомб совети фактично розпоряджаються, але з того, що вони безустанно агітують за безумовну заборону атомової зброї, слід зробити висновок, що совети мають усі причини боятися американської атомової зброї далеко більше, аніж можуть покладатись на свої власні винаходи в цій галузі.

Дж. Ф. Фуллер

ВИРІВНЮЙТЕ

ЗАБОРГОВАНІСТЬ

ЗА „ВІСНИК”

І В И Д А Н Н Я О О Ч С У !

В. С-ко

„КОЛГОСПИ ШЛЕХТ?”

Ім'я Франца Фюмана на Заході незнане. Це письменник і поет Східньої Німеччини, автор кількох збірок поезій, повістей і автобіографічних оповідань, що вийшли там недавно під назвою „Чотирнадцять днів із двох десятиліть”.

Ф. Фюман народився 1922 року в Судетах і ще учнем гімназії в Карльсбургу став фанатичним прихильником „фюрера”. В 1938 році він жадібно слухав пересилання радіовисильні „Дойчлянд” про „кривавий терор чесько-жидівсько-марксовських убивців проти мирного німецького населення в Судетах” і нетерпляче чекав, коли судетські німці зможуть вернутися „до спільного дому, до нашого Райху”. Він і його товариші-однолітки знали, що все те, що говорилося з радіовисильні „Дойчлянд” про „чеський терор” — неправда, але слухали з захопленням, і нікому не повертався язик назвати це неправдою.

Після розподілу Чехо-Словаччини, після „аншлюсу” Саарщини і Австрії, німецькі газети заповнилися вістками про „звірства, чинені поляками над беззахисними німцями” в Польщі. І 1-го вересня 1939 року почалася друга світова війна. Франц Фюман і з ним половина класу, в якій він учився, поклявшись бути вірними „фюрерові” до смерті, вступили до Вермахту.

Авт біографічних оповідань майже всю війну перебув у вузлі зв'язку при штабі летунських сил Райхскомісаріату Україна. В боях участі він не брав і, мабуть, у московський полон потрапив уже десь у Німеччині. Можна припускати також, що, перейшовши довгу еволюцію від гітлерівського „штурмовика” до толерантного супроти комуністичного режиму письменника, не став він комуністом.

У збірнику „Чотирнадцять днів із двох десятиліть” зустрічаємо кілька цікавих епізодів, описаних Фюманом, коли в ранзі гефрайтора-телеграфіста відбував він свою службу в Полтаві.

У лютому 1943 року Фюман познайомився з двома українськими добровільцями, призначеними в його розпорядження на „тяжкі роботи”.

„Я з цікавістю, — пише автор, — дивився на

них. Мені досі не вдавалось налагодити контакт з населенням. З воєннополоненими я не зустрічався, Любов, Тамара і Ольга, офіціантки з касина, пишногруді й товстозаді біляві валькірії з яскравонамальованими щоками й устами, були доступні для офіцерів і не хотіли мати діло з паршивим гефрайтором. Прибиральниці та куховарки тільки хитали головами, коли ми про щонебудь їх питали, казали „нікс дойч” і втікали стрімголов, аж брудна вода виплескувалася з відер. Міські мешканці уникали нас; коли ми зближались до них, вони ховалися по своїх хатах, і їхні погляди з-поза запнутих вікон кололи нам спину немов кинджали.

Тим то я зрадів, що зможу познайомитися з двома добровільцями, які симпатизують нам, і уявив собі, коли мені сказали про них, що ось зараз увійдуть два козаки з широкими бородами або двоє з секти богошукачів з палючими поглядами очей і білими, восковими, ніби пелюстки лілеї, чолами. Але в двері зняковіло й незграбно, з вузликами в руках увійшли два поставних парубки мого віку, плечисті, високі, і я зразу вирішив, що в їхніх жилах, звичайно, пливе німецька кров. Можливо, вони німці з Надволжя, а може й нащадки Рюрика. Фельдфебель, який їх супроводив, уже пішов.

— Дойч ферштеен? — спитав я, навмисне перекинувши слова.

— Так, пане, трохи, — відповів той, менший на зріст, а другий кивнув головою.

— Ви з німецьких колоністів? — знову спитав я.

— Ні, пане, нас у школі вчили.

— В німецькій школі? — здивувався я.

— Ні, пане, в українській школі, — сказав він і розповів, час від часу затинаючись і підшукуючи потрібні слова, що в їхній школі німецьку мову викладали з п'ятої класу.

Я недовіриливо слухав його, аж пригадав собі, що в багатьох селянських хатах, де ми ночували, я бачив німецькі книжки: шкільні підручники, новелі Келлера, повісті, вірші, наприклад, „Льорелею”. Я посміхнувся: значить, без німецької культури не може обійтися ні один народ, і з задоволенням подумав, що під німецьким пануванням навіть у Росії, нарешті,

встановиться лад, не буде більше большевицької зарази, буде чиста, впорядкована, цивілізована область Німеччини..."

З цими двома хлопцями Фюман у зимовий завірюшливий вечір пішов у степ направляти ушкоджений телеграфний кабель.

Місто, здавалось, вимерло. Десь вив собака. Дві жінки, що стояли в підворотні, зобачивши німецьку уніформу, відразу зникли на подвір'ї. З провулка вийшов священик. Обидва добровільці низько схилились перед ним, а священик підніс їм назустріч свій нагрудний хрест.

Вони спинилися біля якоїсь крамниці, і Фюман нудьгуючим поглядом подивився крізь тьмаве вікно: на вицвілому клапті оксамиту лежав допотопний мотлох — поламані щипці для цукру за 100 карбованців, картина без рам, намальована олійними фарбами, за 100 карбованців, гітара з обірваними струнами за 200 карбованців і пара подертих черевиків за 2.000 карбованців. У крамниці висів портрет „фюрера”, а під ним напис: „Гітлер — визволитель”.

Вийшли поза місто. Під круглими коронами безлистих лип, немов язика дзвонів, висіли застигли тіла десятих повішених. Це були заставники, страчені три дні тому за зірвання залізничної колії.

Фюман запитав хлопців, звідки вони родом, і Микола сказав, що походять вони з одного села з-під Харкова, що їхні батьки були колись багатими селянами і загинули в боротьбі з комісарами, які насильно зганяли селян у колгосп.

— Колгоспи шлехт? — спитав Фюман.

— Шлехт, пане, — сказав Володимир і додав щось грубо по-українськи, мабуть, вилаявся.

— А тепер ніс колгосп? — спитав Фюман. Микола мовчки знизав плечима.

— Ну, ви одержите землю, і все буде гаразд, — потішив Фюман хлопців і приобіцяв вияснити, які формальності потрібні, щоб селянам повернули землю.

— Дякую, пане, — сказав Микола стиха, а Володимир тільки зідхнув і похитав головою.

Направивши в степу перерваний вітром кабель, Фюман з добровільцями пішов погрітися на малому залізничному перестанку. Але там було холодно, і вони пішли до сусіднього бару, сподіваючись погрітися там.

„... і раптом ми спинились, — пише Фюман. — Перед нами попід стіною бару трьома рядами стояли українські жінки й дівчата і, тісно притиснувшись одна до одної, побравшись за руки, похитувались, як соломинки на вітрі. Перед кожною з них лежав на землі вузлик з білизною, мискою, ложкою... Вони стояли, і вітер задував по через дах бару, і тут ми почули, що вони тихо співають, тихо, зовсім тихо співають протяжну пісню. Перед жінками стояли закутані в кожухи вартові з автоматами. Фельдфебель ходив узад і вперед перед ними і курив.

Браз засвистів паровоз, і чорною тінню на рейки насунулись вантажні вагони... Відчинилися двері, жінки мовчки підняли свої вузлики, фельдфебель закричав: „Шнель, шнель!”, солдати почали штовхати жінок уперед. І раптом Володимир щось вигукнув і кинувся до поїзду. Одна з жінок обернулася до нього, і Володимир викрикнув якесь ім'я, низький клекочучий звук. Один з вартових ударив його в груди і зірвав з плеча автомат. Я потягнув хлопця назад. Відчувши мою руку, він увесь охляв, обернувся і пішов мовчки, спотикаючись і похнюпивши голову.

„Жінки зникли в темряві вагонів, і я вперше побачив те, що бачив тут уже десятки разів і про що вистукував незчисленні телеграми: до Німеччини відправлено робітничий транспорт — до Берліну або до Відня, або до Ессену, або до Гамбургу... Тільки тепер я побачив: таж у них на ногах нема ніякого взуття, понакручувано якесь шмаття, а груди і спина пооб'язувані паперовими мішками з-під цементу, в жадної нема коца, а вагони ж не опалюються, в них нема печей, а на підлозі лише тоненький шар соломи...”

Уночі в казармі, коли Фюман спав, розбудив його постріл. Він схопився з ліжка, але в цей час хтось із телеграфістів уже ввійшов з подвір'я і сказав, що один із добровільців пробував був тікати з рушницею і його застрелено.

— Та-ак! — тільки й міг сказати Фюман.

— Постріл у спину, помер на місці, — позіхаючи, промовив телеграфіст, підійшов до стола і, відрізавши кусень хліба, помастив його штучним медом.

**

Оповідання Франца Фюмана „Чотирнадцять днів із двох десятиліть” цікаві вже тим, що про

Софія Наумовиц

КОМЕНТАРІ...

Так уже водиться у видавничому світі, що кожне наступне видання якогось твору переглядає редактор, виправляючи помилки чи недоліки, доповнюючи новими матеріялами та викреслюючи нісенітниці, які можуть закраситися й до найкращої книжки. Про таке виправлення й перегляд твору звичайно зазначається на звороті обгортки фразою: „друге (чи десяте) переглянене й доповнене (чи виправлене) видання”, а деколи ще: „з новим коментарем” (чи коментарями).

На жаль, на наших книжках дуже рідко бачимо цю формулку на звороті обгортки. Українські видавці, беручись до раз уже друкованої речі, звичайно несуть її просто в друкарню, не завдавши собі труда дати цей твір спершу на розгляд і виправу якомусь спеціалістові. А ще рідше зустрічаємо новий, із перспективи сучасности, поданий коментар.

Брак коментаря — дуже прикра справа для пам'яті тих наших авторів, які творили під оком ворожого цензора, а тому не тільки не могли висловлювати свobodно свої думки, — що було б ще півлихом, — але й мусіли часом висловлюватися фальшиво, проти своїх власних переконань, а то й допускати в своїх творах чужі „поправки”, „доповнення” або ж, навпаки, „викреслення”. У таких випадках речя вільного українського редактора дуже важли-

літературу Східної Німеччини знаємо ми дуже мало. Цікаві також у них українська природа і українські люди, як їх бачив під час війни німецький вояк, з якого вже вивітрувався помалу гітлерівський дух. Очевидно, „соцреалізм” з усім його пропагандивним наставленням глибоко просякнув у літературу окупованої більшовиками східної зони Німеччини, але виразне співчуття Фюмана до українських добровільців, які прийшли до німців, щоб мститися за своїх батьків, вигідно відрізняє це оповідання від подібних „воєнних творів” советських письменників, де іншого трактування як „зрадники батьківщини” такі українські хлопці не мають. Не вільно на Україні правдиво змальовувати трагедію української молоді в останній війні.

ва, бо вона полягає головню у відсіюванні цих накинутих, фальшивих, а тому й вельми шкідливих для української культури цензорських вставок.

Проречистим прикладом великої шкоди, завданої нашому покійному письменникові, не зважаючи на найкращу волю видавців, — хай стане чепурне видання Інституту Літератури в Мюнхені (1960) коштами Товариства приятелів творчости М. Зерова в Австралії, за редакцією М. Ореста п. н. „Нове українське письменство”. Даремне шукати на обгортці формулки „переглянене видання”, як також коментаря! У своєму „Передньому слові” М. Орест займається виключно технічно-матеріяльними справами книжки: коли і як появилoся перше видання, з чого складається зміст передруку та хто причинився до випуску його в світ. Передмова ж самого Миколи Зерова з 21 жовтня 1923 року у Києві не може задовольнити сучасного читача, який хіба співчуватиме поетові і науковцеві, що мусів „не спускати з ока клясового, групового обличчя українського письменника”.

Отож коментаря немає, отого необхідного коментаря, який пояснив би сучасному й прийдешньому читачеві, зокрема ж нашій студіюючій молоді, чому літературознавець такого формату мусів писати явні нісенітниці, — бо таких, як побачимо далі, багато. На них або не слід звертати уваги (тоді навщо їх передруковувати?), або розуміти їх треба якраз навпаки, бож наші літератори в СРСР мусять удаватися до всіляких штучок, включно з Езоповою мовою!

У самому творі періодизація нового українського письменства не насуває ніяких застережень. Але вже наступний розділ про І. Котляревського, його „Енеїду” та „російські” впливи на нашого письменника спочатку дивує, далі нервує, а врешті таки відбирає охоту читати. А що воно так, про це хай говорять деякі місяця з того розділу.

Пишучи про освіту І. Котляревського, М. Зеров подає, що він учився в Словенській семінарії, яка була під впливом Київської Академії, — відомої й славної високим рівнем навчання.

А далі читаємо дослівно таке: „Програма Словенської семінарії була поширена; крім давніх мов, введено нові: французьку й німецьку” — отож навчали в ній, разом із грецькою й латинською мовами, щонайменше чотирьох чужих мов. Далі Зеров додає, очевидно, для цензора: „можливо звернуто було увагу і на російську словесність”, — і цей „можливий спосіб” виразно каже, що московської мови не навчали зовсім. Ствердивши таке, мусів би Зеров прийти до висновку, що Котляревський, знаючи стільки чужих мов, не мав потреби писати своєї „Енеїди” „під впливом російського твору”, як пише Зеров на ст. 40.

Та дедалі, то щораз прикріше читати цей розділ. На ст. 43 Зеров подає, що московські письменники приїздили до Котляревського в Полтаву, і тоді „Котляревський говорив небагато, але все сказане ним було сповнене цікавості й глибокодумности”. І з цього такий несподіваний висновок: „Що це таке, як не пістет провінціального літератора перед найжджми зі столиці гостями? І хіба не характерне це стремління Котляревського підтримати свою гідність, не принизити репутації, не випасти з тону? Хіба перед нами не живий образ українського письменника — представника російської літературної провінції? Таким Котляревський в дійсності й був, і тому, може, його „Енеїду” раціональніше розглядати в зв'язку з російським травестуванням, аніж з великодніми та різдвяними віршами, а „Наталку-Полтавку” та „Москаля-Чарівника” зіставляти не з інтермедіями та інтерлюдіями, а з драматичною творчістю тогочасних російських авторів, — „коляжного” Шаховського та „переимчивого” Княжніна?..”

Правда, вдумливий і головно старший, обізнаний з підсоветським життям читач зразу ж зорієнтується, що такі слівця як „може” і порада розглядати творчість Котляревського в зв'язку з московськими авторами мали б бути пересторогою, щоб цього якраз не робити, а пов'язувати її з українськими колядками та інтермедіями. Але як це все має розуміти народжений десь в Англії чи Америці український студент?

На цьому фальшивкам не кінець. Ось, наприклад, до якого підтасовування мусів удаватися бідний Зеров: „Смерть Котляревського, як людини причетної до російського літературно-

го життя, одмічено було... некрологами в російських часописах”. А на ст. 45: „Його твори... простий відгук на відповідні твори російські”.

Особливо жалюгідно виглядає, коли Зеров намагається доказати, що Котляревський писав свою „Енеїду”, взоруючись на, — який ж недолугий! — твір москаля Осіпова! І хоч Зеров чорним по білому доказує, що Котляревський почав писати свій твір ще на семінарійній лавці, за що його й прозвали „рифмачем”, далі мусів покористуватися листом якогось Гнедича, щоб на ст. 46 написати явну фальшивку: „текстові порівняння дають нам підставу гадати, що „Енеїду” було розпочато... уже після того, як з'явилися в світ перші частини російської „Енеїди”.

Мало того, наш літературознавець мусів довести „благородний” російський вплив на Котляревського не тільки щодо часу, але й щодо тексту! Тому й тягне далі: „З перших же рядків поеми Котляревського виявнюється, що це твір не цілком оригінальний, що його замисел, композиція і навіть художні засоби запозичено з чужомовного зразка. Таким зразком для Котляревського була „Енеїда” Осіпова...” І, наче засоромившись такою неправдою, Зеров подає обережно, щоправда не свої, але цитовані, такі ж обережні, та все ж таки протилежні аргументи: „Акад. Петров гадав, що Котляревський запозичив в Осіпова саму тільки ідею перелицювати „Енеїду”, а його критик, київський проф. Дашкевич вагався, чи не слід навіть Осіпова вважати наслідувачем Котляревського...”

Заслонившись отими цитатами, вже й сам Зеров пише на стор. 53: „Котляревський яскравіший від Осіпова... багатший на живі деталі... правдивіший у психології, майстерно і дотепно зумів він переповісти свій літературний зразок”. Далі Зеров притягає ще слова О. Єфименкової: „Енеїда” Котляревського відноситься до „Енеїди” Осіпова, як жива квітка до нещасної штучної ганчірки”, і знову обережно каже, що це може „перебільшення”. І, щоб у вдумливого читача (але не в необізнаного студента!) не було сумніву про те, хто в кого запозичив, Зеров додає ще й таке: „Поряд з живими картинами Котляревського, справді може здатися, що Осіпов та Котляревський, у своїм стремлінні відтворити великоросійський

побут, тільки роблять грубу прозу, нудно й многословно”.

Дальші розділи, хоч і менше разючі, рясно перссипані московськими цитатами, неперекладеними на нашу мову, і сповнені порівнянь виключно з московськими творами. Бож порівнювати українську творчість Гребінки, Артемовського чи Квітки (цей останній випередив французьку Жорж Занд оповіданнями з сільського життя на 20 років!) з творами західноєвропейської літератури було Зерову або „невигідно”, або таки просто заборонено. Про це добре знає старше покоління еміграції. Але що може собі подумати й які висновки зробити молодше еміграційне покоління? Зросло й виховане в західному світі, воно й уявити собі не може такого насильства над письменниками чи вченими, посуненого до таких меж, що літературний критик чи дослідник, — всупереч наявним доказам і фактам, — примушений твердити, що біле є чорне!

Трагікомічно виглядає остання стаття М. Зерова „У справі віршованого перекладу” з київського журналу „Життя і Революція” кн. IX, 1928 р. Вона рясніє цитатами з Анненського, Розанова, Жуковського, Белінського, Державіна, Гербеля й т. п. На їхніх творах український автор показує українцям як треба правильно віршувати! А коли навіть зважувся Зеров сказати, що переклади з римських клясиків кращі в нашого Куліша, як у москалів Гербеля й Михайловського, то наводить у статті тільки московські переклади Куліша, а не українські.

Так само, здобувшись на правду, що переклад Максима Рильського кращий від оригіналу Пушкінових „Воспомінаній”, зразу поспішає затерти враження від цього відкриття компліментом убік Пушкіна: називає їх „ліричним шедевром”, а Рильського хвалить тільки за „вірну передачу” цього „шедевр”, та ще й притягає Рильському до товариства — Міцкєвіча!..

Наведеного, здається, доволі, щоб до книжки „Нове українське письменство” поставитися так обережно, як обережно, під тиском московської цензури, писав її визначний український поет-неокласик, талановитий науковець, знавець всесвітньої літератури, чудовий викладач-професор — Микола Зеров. Зате ж до ре-

РЕЦЕНЗІЇ

ПРО ВЕЛЬМИ ПОЖИТОЧНУ КНИЖКУ

Теоділь Горнікевич: Відень-Царгород-Атени. Подорожні Записки. Видало Українське Католицьке Видавництво, на чужині 1964.

З-поміж нашої книжкової продукції, на жаль, дуже рідко доводиться зустрічатися з таким позитивним явищем, як твір проф. Теоділя Горнікевича. А проте, бачу, що, почавши з похвали книжки, я пішов проти свого пляну, який в цім випадку намітив: спочатку відбуту наприємну процедуру — вказати недоліки книжки.

Отже, перше, що неприємно вражає, — це додаток п. н. „Зауважені помилки”, — на несповна 215-ох сторінках книжки зауважено 51 помилку. Дозволено запитатися: якщо була можливість покористуватися послугою коректора для знайдення цих помилок, то чому ж не доручено було йому усунути їх цілком? Але, коли ми вже при тих помилках, ще не ціла біда, бо є досить ще інших.

Отже, до 51-ої помилки, зауваженої коректором, читач у моїй особі знайшов ще 89. Мушу сказати, що кваліфікую це явище, як вияв неохайности та недбалства, сприймаю його, як навіть особисту образу автора та читача, не кажучи вже про зневагу рідної мови. Погляньмо: чи у панівних націй зустрінемо щось подібне!? Навіть у московських большеків цього нема.

Далі, хочу з деякими поглядами шан. автора посперечатися. Так, напр., на ст. 12-ій автор, на підставі симпатій хорватського населення до „австрійців”, намагається „з гордістю австрійського громадянина” іронізувати з назви „Тюрма народів”, яку давалося Австро-Угорщині, подібно як і Московській державі. Нехай нам буде вибачено, коли скажемо, що ця іронія не цілком на місці, бо, хоч правдою є те, що Москва, як „Тюрма народів”, безподобна, поза конкуренцією і є єдиним у своїм роді прототипом каторги, — проте і небожка Австро-Угорщина не була без гріхів, а доказом цього нехай буде становище українців у Галичині і на Закарпатті. Невже тим „добробутом” можемо захоплюватися?

На ст. 30-ій автор повідомляє: „По приїзді до Стамбулу ми поїхали до грецького православного патріярха Атенагора”. Поминаючи, за браком місця, усі міркування і погляди автора, зв'язані з тією авдієнцією, хочу лише вказати на те, що в цитованім місці вражає певного роду фамільярність і навіть, можна сказати, спроба приниження, бож, справді, — царгородський патріярх є не тільки „грецький православний патріярх”, але й Вселенський Патріярх для всієї Право-

дакторів і видавців можна мати справедливий жаль, що вони цієї, безперечно, потрібної й цікавої книжки не переглянули, не виправили, з московського намулу не звільнили, і головне: не дали необхідного, вияснювального коментаря.

славної Церкви, яке то право було йому надане ще IV Вселенським Собором у його 28-ім каноні, і це право ніким міродайно з того часу й досі не було скасоване. А тому царгородський патріарх є Вселенським Патріархом для всієї Православної Церкви так само, як римський папа (патріарх) є Вселенським Патріархом для всієї Католицької Церкви. Отже, — респект за респект! І я думаю, що передумовою з'єднання християнських Церков, про яке останнім часом так багато пишеться, мусить бути не тільки взаємна толеранція, але й взаємно-щира пошана та любов.

На стт. 168-169-ій автор розправляє з закидом Християнській Церкві, який їй роблять її недруги, втім, що вона, мовляв, поглинула багато дечого з поганських вірувань, чим ніби себе, поперше, понизила, а, подруге, спростувала свою оригінальність. Як відомо, апологети християнства завзято обороняють його, заперечуючи той закид, хоч, слід сказати, ця праця їм не завжди добре поводить. Автор книжки успішно відкидає цей закид християнству, не заперечуючи, однак, самого факту поглинення ним деяких елементів т. зв. „поганства”. Признаючи поглинення християнством деяких елементів дохристиянських культур, як, напр., ототожнення дати свята Різдва Христового (25-го грудня) з датою „фестум соліс інвікті” — „зимового звороту непоборного сонця”, автор, навпаки, підносить, — і цілком слушно, — його, як одну з великих заслуг християнства в справі збереження загальнолюдських культурних здобутків.

Хочемо, однак, сказати, що, піднісшись на такий високий рівень, автор не продумав до кінця своєї думки і поповнив, на жаль, одну загальну в нас помилку, називаючи всі дохристиянські вірування „поганством”. Звернімся в цій справі до авторитетів, до св. Письма. Ось, напр., ап. Павло в 1-ім листі до Солун. 4:4-5 пише, щоб кожний член Солунської Церкви „вмів тримати своє начиння в святості й честі, а не в пристрасній похоті, як то роблять „поганці, що Бога не знають”. Щоб спеціально визначити, що та дефініція не є, властиво, його, лише опінією тодішнього загалу, ап. Павло бере її в знаки наведення. Отже, за часів ап. Павла, а то означає, що так було вже й за раніших часів, „поганами” називали тих, що Бога не знали, а за наших часів на Україні цих поганів називають ще „незнабогами” або „атеїстами”.

Таким чином, не можна признати слушності поглядів, згідно з яким називають „поганами” цілі народи, лише за те, що вони не були християнами, і, з другого боку, не зважаючи на те, що вони, як, напр., античні греки, римляни чи навіть наші руснаки-українці, не тільки знали Бога, але й визнавали та поклонялися йому. Обставина, що існувало т. зв. „многобожжя”, не може міняти справи, бо, — раз, що те „многобожжя” можемо вважати рівнозначним масовому явищу, т. зв. „Соборові Святих” у нашій християнстві, яким ми ретельно поклоняємося, і — два, що між тими багатьма Богами признавали одного Найстаршого Бога. Зрештою, чи ж то не ап. Павло, промовляючи в атенському ареопазі до тих самих „поганців”, казав: „Мужі атенські, зо всього бачу, що ви дуже побожні, бо, проходя-

чи та оглядаючи ваші святощі, я знайшов також жертовник, на яким написано: „Незнаному Богові”. Ось Того, Кого ви шануєте навмання, — Того я вам проповідую!” (Дії Ап. 17:22-23).

Так, як бачимо, маються справи з тим „поганством” і з „многобожжям”, серед якого одного з тих Богів проповідував атенцям-„поганцям” ап. Павло, які і без тієї проповіді визнавали його, як Бога, та Якого й ми визнаємо, бо Він є і наш Бог, християнський! Щоб ще бодай кілька слів сказати в оборону наших же прабатьків-українців християнської віронауки, а саме — супроти IV Заповіді Декалогу: „Шануй батька й матір своїх...”

Виходячи з цих самих залогень, не можемо признати слушності авторові, коли він заперечує за старими системами народних вірувань їх релігійне значення, називаючи їх лише „культами”, чим намагається ніби вивичити християнство. Зо становища вічності, — це великий суб'єктивізм і партійність, бо кожна віра в Бога є пошанигідною релігією, кваліту якої обумовлюють дві засади: 1. здібності дотичного людського масиву до рішення проблеми Божества та 2. сумління людини. Аджеж бо, як хто справу розуміє, так і вірує, — тут головне те, що віра в Бога таки є.

Позитивне враження справляє поділ викладу змісту на окремі теми. Це дає ясність розповіді та легкість при читанні. Цьому видатно допомагає легкий стиль написання.

Взагалі присмно ствердити, що йдеться тут про книжку, талановито і в легкій формі написану, хоч у найвищій мірі навантажену цікавим історичним матеріалом, мітологією, легендами тощо.

Шістдесят шість добре виконаних, рідкісних фотографій видатно збагачують саму по собі дуже цінну книжку. Шкодувати лише треба того, що немає в ній бодай схематичної мапки подорожі.

Д-р Дмитро Куликовський

ЧИТАЧ РОЗВОДИТЬ РУКАМИ

Анатоль Галан, Між двома смертями, повість, стор. 146, в-во „Наша Батьківщина”, Нью Йорк, 1966 р.

Прочитавши цю повість, молодий український читач, який України не бачив, якщо — припустімо — повірить авторові, то відсуне її з прикрим розчаруванням і при тому подумас: „Так от які ви були, наші батьки-патріоти!” Повторюємо: якщо повірить. А старший читач, авторів сучасник, також відсуне повість, але подумас, мабуть, інакше. Приблизно ось так: „Книжка ця вельми суб'єктивна, може подекуди й біографічна, але тої реальної, апокаліптичної дійсності, яку український народ переживав і як переживав під німцями — не представляє”. Один із читачів навіть зіронізував:

„Це не повість про окуповану німцями Україну, а щось ніби записки сірої миші з деякими тієї миші рефлексіями та спостереженнями, з нірки робленими”.

Головний герой повісти, Юрій, вирвавшись на початку війни з німецького полону, по довгих поневір'янях вертається до рідного містечка на Поліссі. Він — „принципова людина” — не хоче бути німецьким коляборантом, не пристає, як пише автор, до „місцево-німецького бльоку”, а натомість відкриває комісійну крамницю і робить з німцями „гешефти”. З вікна свого невеличкого комерційного підприємства він обсервує події, уболіває за Україною і — критикує всіх своїх земляків, увесь український народ. Одним словом, і політичну „невінність” соблюдає і капітал приобстає”.

Хто він насправді цей „позитивний персонаж”, син репресованого большевиками батька — малорос, здеціоналізований обиватель чи „советська людина” з певним сентиментом до України?

В містечку організується большевицьке підпілля, але Юрій, хоч і відчуває до підпільників респект, як до „героїв”, до них не пристає: „Вити німців і розчищувати знову дорогу тим, хто мордував Україну?” Отак нібито принципово вирішивши, він по якомусь часі опиняється у... червоних партизанів. Юрія приєднує Сергій, заступник командира партизанського загону, „пориває” його, щоб родина Юрія не зазнала репресій збоку німців.

Після того, уже в лісі, Сергій питає:

— Ну, Юро, шито-крито? Ніхто не скаже, що ти пішов охотою... Ти не шкодуєш?

— Ні, — признається Юрій. — Мені не було чого робити в містечку.

Отже, жадної логіки в думках і діях Юрія немає. Чи завважує це автор?

Далі йде ідилічний опис партизанського табору, партизанів, їх „бойових дій” і навіть весілля, для якого використовується з лікувальних резерв барилко спирту. Юрій „вивчився бездоганно заплутувати сліди на снігу, кричати гайвороном, за хвилину опинитися на дереві... Тепла землянка здавалась йому рідною хатою...”

І попри все це автор намагається переконати читача, що герой повісти — „свідомий українець”, патріот. Для цього він удається навіть до такого несподіваного діалогу в землянці:

— „Сергію! Невже нам не вдасться...”

— Скинути зі спини їздців? — спитав Сергій. — Ні, друже. Це буде колись, може в наступну війну.

— Тоді, як ми станемо дідами?

— Невідомо. Події тепер ідуть прискореним темпом.

— Я чекати не буду! — прошепотів Юрій”.

В цьому місці читач з подивом розводить руками. Ну де ж таке придумати! А ще ширше розводить він руками, коли читає далі про партизанський рейд, в якому „свідомий українець” Юрій доконує геройські подвиги, хоч відомо, як розправлялись ковпаківці з місцевим населенням.

Пораненого Юрія залишають ковпаківці в селянській хаті. Видужавши, він рушає далі, хоч, „по прав-

ді сказати, йому не дуже хотілося знов прилучатись до советських партизанів”.

Нарешті, з волі автора, десь на Волині зустрічає Юрій свою родину, що перед тим виїхала з поліського містечка. Тут, відпочивши, зв'язується він з українським „підпільним гуртком” і рішає вступити — куди б ви думали, читачу? — до... УПА. Бо „не був він боягузом”. Але любляча матуся його відмовила. „За інших обставин, — сказала дослівно, — я сама б тебе благословляла на дійство (?). А тепер це, вибач мені, донкіхотство, навіть безум”...

Тож, не бажаючи бути Дон-Кіхотом і безумцем, Юрій виїжджає до Німеччини, щасливо переживає всі воєнні страхи, всі „таборіві республіки” і кінець-кінцем потрапляє до спасенної Америки. Геппі енд!

У повісті „Між двома смертями” (до речі: чому „між двома”?) автор, поза придуманим ним Юрієм, змалював досить широку галерею моральних потвор, злодіїв, убивців, проститутток. З-поміж них усіх ясними плямами виступають хіба лише селянська родина Книшів, деякі жіночі образи та... советські підпільники-супергерої. На диво привабливою вийшла ще в автора людина, яка — як еффімічно висловлюється автор — „працювала в тих органах, що були пострахом усього населення”. Отож, ця людина, по відході німців, першою з'явившись у містечку, щоб тут „наводити громадський порядок”, навіть своїй жінці простила розпусту та зв'язки з коляборантами, а своїй дочці — те, що вона „бавилася з німецькими хлопцями” і завагітніла від німецького „підліпала”. „Як тільки почнеться нормальне життя, — сказав цей енкаведист дочці, — сідай за книжку, кінчай науку”. Отакий советський гуманіст!

Анатоль Галан має в своєму письменницькому доробку вже кілька книжок, і тому ще прикрише разять у цій його останній повісті ось хоч би такі, наприклад, стилістичні неадаптованості: „Вінар ухопився за витікле око” (ст. 64) (як можна вхопитися за те, чого немає?); „кожного дня повз Юрієву крамницю вели арештованих по селах „підозрілих” (ст. 66) (хто підозрілі — села?); він „діяв одноосібно” (ст. 66) (чому не „діяв сам”, „на власну руку”?); „Юрій продовжує мріяти далі” (ст. 67) (чому просто не „продовжує мріяти” або не „мріє далі”?); сніг „намагався (?) потрапити за підняті військові і цивільні коміри” (!?) (ст. 79); „командарм... при житті думав проти Сталіна” (!?) (ст. 111); о п'ятій годині ранку Княжевич, „яко тать унощі”, залишив містечко” (!?) (ст. 111); дівчина Настуля „плигнула, як гумовий м'яч (!?), і пригорнулася міцно (ст. 115); „Ленін, попередник людоджерного Сталіна, відзначався хіба тим, що був сином інспектора народніх шкіл...” (!?) (ст. 119).

В. Архілох

ЧИТАЙТЕ,
ПЕРЕДПЛАЧУЙТЕ,
ПОШИРЮЙТЕ

„В І С Н И К”!

ХРОНІКА

ТИЖДЕНЬ ПОНЕВОЛЕНИХ НАЦІЙ
В НЬО ЙОРКУ

22 липня ц. р. заходами Приятелів АБН в Америці відбулося в готелі Комодор відзначення Тижня Поневоленних Народів, при співучасті Комітету ТПН міста Нью Йорку під проводом судді Метю Троя, що є заступником голови Американських Ветеранських Організацій в ЗДА і приятелем українців.

Імпрезу відкрив голова ПАВНА д-р І. Дочеф (болгарин). До почесної президії ввійшли представники американських ветеранських, робітничих та молодечих організацій, як також представники поневоленних Московою народів. Український відділ ПАВНА репрезентували мгр М. Шпонтанк і мгр В. Будзак. Українські організації заступали: адв. Р. Гуглевич — голова Українського Об'єднаного Комітету Нью Йорку, п. Іван Винник — голова ГУ ООЧСУ, п. Лев Футала — голову ГУ СУМА, д-р В. Душник — редактор видань УККА, проф. Аскольд Скальський — голова Відділу ТУСМ в Нью Йорку, п. Корнель Василик — голова Осередку СУМА в Нью Йорку, д-р О. Соколишин, який зорганізував виставку публікацій поневоленних народів.

Промовляли кол. конгресмен Гемілтон Фіш і кол. конгресмен Гюкарі з Брукліну.

Від Комітету ТПН промовляв д-р Степан Галамай.

Секретар Громадського Комітету, п. Теодор Дженінгс, прочитав резолюції, які прийнято одностайно.

На імпрезу наспіли привітання — телеграми від проф. Лева Добрянського, голови УККА, конгр. Генрі Патена з Нью Джерсі та інших політичних діячів.

Функцію господаря виконував п. Ч. Андріанскі (мадяр) — генеральний секретар ПАВНА.

ПАВНА в рамках Українського Об'єднаного Комітету взяла також участь з чисельною сумівською молоддю і з українськими ветеранами в Службі Божій у катедрі св. Петрика, яка відправлялась в наміренні поневоленних народів.

У маршуючих колонах, в катедрі св. Петрика і на маніфестації в п'ятницю 22 липня було видно зорганізовані колони СУМА, які своєю чисельністю причинилися немало до популяризації нашої визвольної справи.

... В БОФФАЛО

Цьогорічне відзначення традиційного вже в ЗДА Тижня Поневоленних Націй відбулося в Боффало з де-що ширшою програмою, яку уклав і провів Громадський Комітет на чолі з д-ром Н. Проциком, головою Ради ПАВНА. До Громадського Комітету увійшли представники організацій поневоленних націй і американських ветеранських та громадських організацій. До Почесного Комітету запрошено Єпископів Католицької і Англійської Церков, представників преси, міської управи та адміністрації. Тиждень Поневоленних Націй попередили інформаційні статті в місцевій пресі.

У неділю 17 липня ц. р. вранці в католицькій, православної і протестантській церквах відправлено мо-

лебні, а о год. 2-й відбувся маніфестаційний похід з прапорами, плякатами і оркестрами. Найчисленнішою в цьому поході була українська група, що йшла з оркестрою СУМА.

На трибуні перед Ситі Голл засіли члени Комітетів і почесні гості. Параду відкрив майстер церемонії Н. Басвел Робертс. По відспіванні американського гімну піднесено національні прапори поневоленних націй і відчитано молитву. Голова Комітету д-р Н. Процик виголосив промову на актуальну тему, після чого прочитано проклямацію посадника міста Франка Седіти, який, нав'язуючи до Тижня Поневоленних Націй, закликав громадян зробити все можливе, щоб допомогти поневоленним приєднатися до родини вільних націй. Далі виступали повітовий суддя Ф. М. Маршал і інші промовці.

В середу 20 липня відбувся в готелі Гілтон-Сеттлер обід, зорганізований Громадським Комітетом при співучасті Ківаніс Клюбю. Головним промовцем на обіді був кол. конгресмен Джан Пільйон. Виступали також представники Ківаніс Клюбю.

У четвер 22 липня відбувся в тому ж готелі обід, зорганізований місцевим Ротарі Клубом, в якому взяла участь амбасадор Південного В'єтнаму Ву Вен Тай з дружиною, посадник міста і багато гостей. Проводив імпрезою представник Ротарі Клюбю Вілліам С. Кіркпатрік, мол.

Ву Вен Тай у своїй промові заявив, що від висліду в'єтнамської війни залежатиме доля не тільки В'єтнаму, але й багатьох інших націй; що ця війна ще більше загострює конфлікт між Московою і Пейпінгом.

Д-р Н. Процик вітав амбасадора В'єтнаму як представника нації, що спільно з американською нацією бореться проти комуністичних агресорів. Посадник Ф. Седіта, привітавши амбасадора і його дружину від міста Боффало, передав йому статуетку буйвола, як емблему цього міста.

До речі, під час перебування в Боффало п. Ву Вен Тай виступав на місцевій телесвізійній програмі, а його дружина мала пресову конференцію. В лімузині посадника вони оглядали місто і склали візиту родині д-ра Процика, одержавши в презенті українські писанки.

В останній точці програми, що відбулася в неділю 24 липня в Делавер Парку, брали участь представники громад поневоленних націй. Від української громади виступила з сольоспівом пані Є. Доценко (акомп. А. Ткачук). Королевою поневоленних народів вибрано мадярську студентку п. Ірину Ковач.

Можемо ствердити, що цьогорічне відзначення Тижня Поневоленних Націй в Боффало пройшло з успіхом.

Н. Н.

... І В ОМАЗІ

17 липня ц. р. в неділю в Омазі, в Меморіал Парку, в присутності понад тисячі осіб різного національного походження полковник-ветеран Ар. Стагл, з'ясувавши ціль відзначування Тижня Поневоленних Націй, відчитав проклямацію, яку підписали губернатор стейту Небраска Френк Б. Морісон та посадник міста Омага. Молитву в інтенції поневоленних Московою народів виго-

лосив священник-латиш о. Теодор Відзеле. Присутніх привітав в імені Комітету Поневолених Націй його голова п. Біллі С. Чаревскі.

Вояки морської піхоти піднесли зоряний прапор, а студентська оркестра виконала американський національний гимн. Далі під звуки оркестри відбулася дефіляда з національними прапорами всіх поневоленних націй.

У своїй промові губернатор Ф. Б. Морісон, кандидат на сенатора, заявив, що аж тоді настане в світі мир, коли всі народи стануть вільними.

Сенатор Небраски Карл Куртіс запевнив присутніх, що в Сенаті і Конгресі він постійно обороняє принципи свободи для всіх народів, при чому вичислив усі поневолені народи включно з українським і згадав, що першою державою, яка впала жертвою московської теранії, була Україна. В кінці своєї промови він заявив, що буде домагатися створення при Сенаті постійної Комісії в справі поневоленних народів.

Пані Морісон, дружина губернатора, в супроводі членів Комітету Тижня Поневолених Націй, склала вінок з білих і червоних квітів під пам'ятником Незнаного Вояка, перейшовши до нього між шпалірами, в яких вишикувалися представники поневоленних націй з прапорами.

Дванадцять морських піхотинців сальною віддали пошану жертвам тиранії.

О. монсеньйор Йосиф Пшудзік закінчив урочистість молитвою в наміренні поневоленних народів.

В повітря випущено кілька тисяч балонів з летючками відповідного змісту. Місцева преса присвятила багато статей темі поневоленних народів.

М. Воробець

БРУКЛІН У ПОКЛОНІ ГЕРОЯМ

Організації Українського Визвольного Фронту Брукліну влаштували 22 травня ц. р. в Українському Народньому Домі Святочну Академію на пошану Героїв.

Відкрив Академію вступним словом п. Іван Макар — голова місцевого Відділу ООЧСУ, представивши аудиторії двох доповідачів: п. Корнеля Василика — голову Осередку СУМА і члена ГУ СУМА в Нью Йорку та проф. мгра Константина Савчука — відомого студентсько-суспільного діяча.

Пан Василик у своїй доповіді на тему „Герої — невмируща слава народу” з'ясував значення українських визвольних змагань, починаючи ще з козацьких часів. Конкретно зупинився на найвизначніших постатях останньої доби визвольної боротьби — Симона Петлюри, Євгена Коновальця, Тараса Чупринки, Степана Бандери, які віддали своє життя за Україну. Прелегент закінчив свою промову закликком: плекати любов до своїх національних Героїв.

Проф. К. Савчук у своїй доповіді „ЗДА у В'єтнамі” зупинився коротко на історії В'єтнаму, цієї знедоленої країни, доля якої подібна до долі України, і широко наświetлив окремі етапи в'єтнамської війни та її мілітарно-політичне й матеріальне тло.

Після доповіді проф. К. Савчук дав вичерпні відповіді на численні запитання приявних.

Закрив Академію п. Ів. Макар, подякувавши обом прелегентам і підкресливши високий рівень доповіді проф. К. Савчука.

Н. Г.

ЗА СОВЕТСЬКОЮ ПРЕСОЮ

БІЛЯ ПАМ'ЯТНИКА ШЕВЧЕНКОВІ В КИЄВІ

Пресова агенція Ассошіейтед Пресс подала з Києва таку вістку: „Під холодним дощем у столиці України зібралося кількасот людей, щоб мовчки виявити протиставність українського націоналізму Москві. Вони склали квіти перед пам'ятником Тараса Шевченка, поета XIX сторіччя, співця звільнення від російського панування”. Цю вістку передрукувало багато американських і бритійських газет.

Дійсно, в Києві 22 травня ц. р., як і минулого року, збиралися коло пам'ятника Шевченкові українці, щоб віддати пошану національному поетові-пророкові в річницю перевезення його тіла з Петербургу на Чернечу гору біля Канева.

Минулого року, коли біля пам'ятника Шевченкові виступив з промовою якийсь студент, міліція кинулась розганяти людей і заарештувала кілька осіб. Цього року, як відомо з листів, студенти протестували проти засуду Світличного, але міліція не встриявала. Навпаки, закордонні кореспонденти, що відвідували тоді Київ, подавали, що советська влада звільнила Світличного.

Кореспонденції з Києва і взагалі з України трапляються у світовій пресі дуже рідко. Тим разом навіть „Нью Йорк Таймс” потрудився вислати до Києва свого спеціального кореспондента, щоб мати відомості з першого джерела. Український націоналізм забажали бачити на власні очі.

„ЦЕНТРОБІЖНІ СИЛИ” НА УКРАЇНІ

У Москві відбувся XV з'їзд комсомолу. Однією з найбільших турбот цієї організації, як це виявилось на з'їзді, є поширення впливів „буржуазної ідеології” серед підсоветської молоді. „Головна мета стратегії ідеологічної диверсії імперіялістів, — казав секретар комсомолу Павлов, — є ідейне переродження нашої молоді, підрив віри в комуністичні ідеали. Буржуазна пропаганда намагається знайти в нашій країні „центробіжні” сили, забити клин у дружбу народів ССРСР, увести до нас заразу буржуазного націоналізму, вишукати незадоволених, щоб зробити їх носіями гнилого товару”.

На цьому з'їзді вирішено і далі вислати молодь масово на новобудови Сибіру, Арктики й Далекого Сходу.

ЗАГЛУШУЮТЬ РАДІОАВДИЦІ

Агенція „Ройтер” повідомила, що в Москві відбувся з'їзд експертів з ССРСР та сателітних країн, які мали устійнити способи „заглушування” закордонних радіових авдицій, що втішаються великою популярністю серед народів тих країн. Радіовисильні, що передають авдиції мовами народів ССРСР, одержують тисячі листів слухачів, що висловлюють свої думки про прослухане, передають різні побажання, навіть просять про розшуки рідних чи знайомих.

ПОШИРЮЙТЕ ВІСНИКІ!